

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AMTSUDGAVEN
af
DANMARKS RIGES BREVE

udgivet af
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB
under ledelse af
FRANZ BLATT

Fyen og Lolland-Falster

2. del 4. hefte

1306-1315

ved

C. A. CHRISTENSEN

EJNAR MUNKSGAARD
KØBENHAVN

1957

Kong Erik 6. Menved paalægger alle dem, der har Ejendom eller driver Handel i Saksjøbing, at betale de kongelige Afgifter, naar saadanne opkræves.

Afskrift i Rigsarkivet.

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til Indbyggerne i Saksjøbing Hilsen og Naade.

Vi paalægger alle og enhver af vore Mænd, Møntmestre, Optrævere¹⁾ og alle andre, uanset Stilling og Embede, naar de har Ejendom i Byen Saksjøbing og driver Handel i samme i Forhold til deres fornævnte Ejendoms Størrelse, fuldt at deltage i og betale til de Ydelser, hver og een, der af nævnte By skal erlægges til os saavel nu som i Fremtiden efter at være blevet opfordret dertil; de skal paa ingen Maade unnlade det, saafremt de ønsker at undgaa Tab af deres Ejendom og vor kongelige Vrede. Givet i Nykøbing i det Herrens Aar 1306 paa den hellige Pave og Martyr Kalixtus' Dag i vor Nærværelse.

1) Oversættelsen er tvivlsom; *cassarius* forekommer i Betydningen *peculiarum exactor* og det overleverede *quassarius* kan meget vel være en Variant for *cassarius*; det kan dog ogsaa tænkes afledt af *quassare* og betegne en til Møntprägningen knyttet Embedsmand. Det sidste er vel mest sandsynligt, da der næppe paa denne Tid var særlige Embedsmænd til i Købstæderne at opkræve Afgifter til Kongen, idet Opkrævningen paahvilede Fogeden.

1306. 4. November. Middelfart.

Kong Erik 6. Menved slutter Forlig med Hertug Valdemar 2. Eriksen af Sønderjylland og hans Broder Erik af Langeland.

1. Udtog hos Hvidtfeld.

Aar 1306 ottende Dagen før Mortensdag blev der forhandlet i Middelfart mellem Kong Erik paa den ene Side og Hertug Valdemar af Sønderjylland og Hertugens Broder, Hertug Erik af Langeland paa den anden Side. De skulde lade alt det Gods, som tilhørte de dømte i

Fyrstendømmet, følge Kongen efter hans Raads Raad. De lovede ligeledes ikke at besvære hans Bønder i Fyrstendømmet. Og hvis det skete, skulde de søge Værn hos ham og faa Dom ved Urne Ting. Handler de herimod, skal deres efterskrevne Forlovende være løste fra deres Ed. Hertug Erik, som han havde taget i sin Tjeneste, skal foruden den sædvanlige Tjeneste af Langeland yderligere tjene ham med 200 Mand, samlede eller delvis, saa mange som han lod tilsige; de skulde tjene i 12 Uger og tilsiges 6 Uger i Forvejen. Kongen skal holde dem skadesløs for Fængsel og Skade. Med disse skal han tjene ham paa den anden Side Kolding og Bælt og Grubenmühle ved Wismar. De fornævnte Herrer lovede ligeledes, at hvis det skete, at de arbejdede paa Kongens Død, Fængsel, Landes eller Slottes Fortabelse, skulde alt deres Gods og Friheder være fortabt, og de maatte straks sættes i Ban. Iværksætter de noget imod Hertug Kristoffers Liv og Velfærd, da skal det regnes under samme Aftale, saa længe han er i Kongens Tjeneste; ligeledes maa de ikke lade sig bruge imod ham, hverken inden eller uden for Riget. Men hvis Hertug Kristoffer tjener andre udenlandske Herrer, da er de fri for dette Løfte, som angaar hans Person, indtil han kommer i Riget. De og 60 Riddere skal love dette med dem. Hertug Erik skal være medindbefattet i denne Forhandling. Kong Erik skal mægle et Forlig, saa godt som han kan, mellem ham og Herr Skjalm Hvides Arvinger, fordi fornævnte Hertug Erik Langben ihjelslog Drostens Herr Skjalm Hvide.

2. Registratur hos Stephanius:

Overenskomsten om de fredløses Gods.

57

1307. 1. April. Nykøbing.

Kong Erik 6. Menved giver Nakskov det Privilegium, at fremmede ikke maa overtage Værgemaal for Bymændene i Nakskov, ligesom de heller ikke maa drive Handel til Skade for Stadens Borgere.

Afskrift i Rigsarkivet.

Erik, af Guds Naade de Danskes og Venders Konge, til alle, der ser dette Brev, Hilsen evindeligt med Gud.

Vi gør vitterligt for alle, at vi tager nærværende Brevvisere, vore elskede Bymænd i Nakskov, tilligemed al deres Ejendom og de dem tilhørende undergivne under vor Fred og Beskyttelse for særligt at værne dem

og vi forbyder strengt ved dette Brev, at nogen, af hvad Stand og Stilling han end maatte være, undtagen disse Bymænd, i Sager, der rejser sig i Byen eller berører Bymændene eller deres undergivne, drister sig til paa nogens Vegne at paatage sig eller i nogen Retning at modtage Stilling som Værge, som paa Dansk kaldes Værgemaal, saafremt vedkommende vil undgaa vor Vrede og kongelige Hævn. Vi skænker ogsaa de samme Bymænd i Nakskov denne særlige Naade og tilstaar dem ved dette Brev, at ingen, undtagen de selv og de, som er pligtige at deltage i Erlæggelse af Ydelser til samme By og stadigt opfylder dette, maa driste sig til at rejse Bænke¹⁾ indenfor den samme Bys Grænser for at sælge nogle af deres Varer eller paa nogensomhelst Maade udøve deres Handel til Skade for disse Bymænd imod de gamle og hævdvundne Privilegier, som hver enkelt Stad og Købing i vort Rige nyder, og imod vore Naadesbevisninger, der er skænket dem af særlig Naade, og som vi gerne under fornævnte By og Bymænd ved dette Brev og stadfæster i det fornævnte, saafremt vedkommende vil undgaa Fortabelse af alt det, som de har ført med derhen. Til Vidnesbyrd om alt dette har vi givet Bymændene dette Brev og til yderligere Sikkerhed bekræftet det med vort Segl. Givet i Nykøbing i vor Nærværelse i det Herrens Aar 1307 Lørdagen lige for Søndagen Quasimodogeniti.

1) til at fremlægge Varer paa.

1307. 21. eller 28. Maj. Ribe.

67

Ærkebiskop Isarn af Lund eftergiver alle dem, der yder Bidrag til Opførelsen af Allerup Kirke, 40 Dage af den dem paalagte Kirkebod.

Registratur hos Stephanius.

Ærkebisp Isarn skænker paa Ribe Byting den 28. Maj, (Søndagen efter)¹⁾ Trinitatis Søndag, Allerup Kirke 40 Dages Aflad, der kan tildeles dem, som viser Gavnildhed mod dens Bygning. Thi den blev opført af Sten, og han opfordrer til at yde Hjælp til Opførelsen.

1) Trinitatis Søndag er 21. Maj (XII kal. iunii); derfor maa 'Søndagen efter' være bortfaldet, hvis 28. Maj er rigtig.

1307. Omkring 21. Maj.

68

Herr Knud, Sognepræst i Lyngby, Odense Stift, tilskøder paa Herfølge Ting Sorø Kloster sit Gods i Gummersmark og Bjøverskov, som var pantsat til Klosteret.

Referat i Sorø Gavebog.

Den ærværdige Mand, Sognepræsten, Herr Knud i Lyngby, Odense Stift, modtog af Vor Frue Kloster i Sorø 160 Mark gængse Penge og pantsatte for dem sit Gods i Gummersmark og i Bjæverskov. Og omtrent tre Aar efter, da der var betalt 40 Mark af de fornævnte Penge, solgte han til Klostret for det resterende Beløb, nemlig 120 Mark, sin Gaard i Bjæverskov paa to Øre Skattejord med alt Tilliggende og skødede den paa Tinget i Herfølge¹⁾ lovligt til evig Besiddelse i det Herrens Aar 1307 omkring Trinitatis Søndag.

1) dvs. Bjæverskov Herredsting.

70 1307. Omkr. 28. Maj.

Kong Erik 6. Menved stadfæster den Skødning, Herr Knud, Sognepræst i Lyngby, Odense Stift, har foretaget til Sorø Kloster.

Referat i Sorø Gavebog.

Dette Salg¹⁾ bekræftede den berømmelige Herre, Kong Erik, fyldestgørende syvende Dagen efter Skødningen.

1) jf. Nr. 68.

75 1307. 4. Juli. Odense.

Kong Erik Menved tager Staden Lübeck under sin Beskyttelse.

Original i Lübeck.

..... Givet

i Odense i det Herrens Aar 1307 Tirsdagen i Ugen efter de hellige Apostle Petrus' og Paulus' Dag i vor Nærværelse.

91 1307. 9. Oktober. Hørsholm.

Cecilie, Datter af Jon Jonsen Lille, opretter sit Testamente.

Afskrift (Esrombogen).

..... Og som Testamentsekse-

kutorer indsætter jeg Herr Peder Nielsen fra Taasinge og min højtelskede Søn Niels af mine Arvinger og min højtelskede Frænde Herr Peder Væder, som jeg indtrængende har bedt og anmodet derom, og i hvis Hænder jeg overgiver og tilskriver uden nogen Tilbagekaldelse og Modsigelse af

mig og mine Arvinger alt mit Gods i Jylland, løst og fast, for at udrede dette Testamentes Betalinger og den fornævnte Gæld, idet jeg paaminder og opfordrer dem ved vor Herre Jesu Kristi Blodsdraaber til, at de helt og fuldt af Overskud og Afgifter fra det fornævnte Gods betaler alt det fornævnte i Overensstemmelse med, hvad de vil svare for Gud og den højeste Dommer.

1307. 20. December. Poitiers.

96

Pave Clemens 5. giver Karl Eriksen, Provst i Gamtofte, Tilladelse til ogsaa at beklæde Stillingen som Provst uden Sjælesorg i Lunds Domkirke med dertil hørende Kanonikat og Præbende.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Til vor elskede Søn Karl Eriksen, Provst ved Lundekirken. Selv om man ikke overfor nogensomhelst bør undlade at iagttage, hvad der paabydes i de almindelige Bestemmelser, bør man dog en Gang imellem for særlige Fortjenester tage personlige Hensyn, for at de, der begunstiges med særlig Naade, i ringere Grad skal bindes af Rettens Lænker. Da derfor nylig vor ærværdige Broder Ærkebiskop Isarn af Lund, som det ses af den Ansøgning, Du har rettet til os, med sin almindelige Myndighed, saaledes som det tilkommer ham, paa kanonisk Vis ved Domkirken i Lund har overdraget Dig et Provsti, som ikke har Sjælesorg og da var ledigt, som det tilkom ham at besætte, og som ingen anden havde retsligt Krav paa, endskønt Du besad Provstiet i Gamtofte i Odense Stift, som har Sjælesorg, men som Du endnu ikke har oppebaaret nogen Indtægt af, ønsker vi i Betragtning af Din adelige Herkomst, Din boglige Kundskab, Din gode Vandel og mangfoldige andre fortjenstfulde og retsindige Egenskaber, paa Grund af hvilke Du siges at være værdig til særlig Gunst og Naade, baade paa Grund af dette og af Hensyn til Ærkebispens, der i denne Sag ydmygt har ansøgt os for Dig, som er i hans Tjeneste, at vise Dig vor naadige Gunst og — idet vi bøjer os for Din og Ærkebispens Ansøgning — giver vi Dig med apostolisk Myndighed Dispensation til lovlig at kunne beholde de ovennævnte Provstier samtidig og sammen med dem det Kanonikat og den Præbende, som Du besidder i samme Lundekirke, uanset det almindelige Kirkemødes og enhver anden Bestemmelse, som strider derimod¹⁾, forudsat at den skyldige Tjeneste ved Provstikanonikat og Præbende ikke forringes, og Sjælesorgen i det ovennævnte

Provsti ved Kirken i Gamtofte ikke forsømmes. Intet Menneske maa driste sig til at bryde denne vor Dispensation eller i ubesindig Forvoenhed gaa imod den. Hvis nogen drister sig til at forsøge dette, skal han vide, at han derved vil paadrage sig Gud den almægtiges og hans hellige Apostle Petrus' og Paulus' Vrede. Givet i Poitiers den 20. December i vort Pontifikats 3. Aar.

1) c. 28 X de prebendis et dignitatibus III 5 (jf. DRB II 1 Nr. 48).

107

1308. 23. Januar. Poitiers.

Pave Clemens 5. meddeler Bisperne af Ribe, Roskilde og Odense, at Diakonen Kjeld Pedersen fra Odense Stift, som opholder sig ved Kurien, har beklaget sig over, at han paa Rejsen til Rom er blevet fængslet og berøvet sine Ejendele af Kong Erik 6. Menveds Vasal, Morten Due, øjensynligt med Kongens Billigelse, og at Bisperne skal sørge for, at Kjeld Pedersen faar Oprensning og Skadeserstatning, da Morten Due og hans medskyldige i modsat Fald skal banlyses.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Til vore ærværdige Brødre Bisperne (Kristian) af Ribe, (Oluf) af Roskilde og (Peder) af Odense. Vor elskede Søn Diakonen Kjeld Pedersen fra Odense Stift¹⁾, som er her til Stede, har for os fremsat en alvorlig Klage over følgende: da han for nogen Tid siden havde begivet sig paa Vej til det apostoliske Sæde af Fromhed og for at besørge nogle Forretninger, han havde der, og da han næsten var naaet til Danmarks yderste Grænse, lod Morten, kaldet Due, Vasal hos vor elskede Søn i Kristus Erik, Danmarks berømmelige Konge, i gudsforgaaende Forvoenhed efter først at have frataget samme Kjeld hans Heste, Bøger, Sølv, Penge, Klæder og de andre Ting og det Gods, han havde med sig, ham tage tilfange og sætte i Fængsel. Og skønt denne Morten efter at have hjemsøgt ham med mange Pinsler, Plager og Trængsler lod ham drage videre, nægtede han dog at tilbagegive Kjeld hans Heste, Bøger, Sølv, Penge, Klæder og de Ting og det Gods, han som ovenfor anført havde plyndret ham for. Og da nævnte Kjeld i den Anledning havde taget sin Tilflugt til Kongen, efter hvis Befaling Morten sagde, at han havde gjort det, lod Kongen sig ikke nøje dermed, men han tilføjede den skadelidte ny Skade ved at lade samme Kjelds hele rørlige Gods, som han havde i de Egne, beslaglægge, og han optraadte ganske, som han lystede, til Haan for Kirkens Frihed, til ikke ringe Tab og Tyngde for samme Kjeld og tillige til Forargelse for mange. Derfor har nævnte

Kjeld ydmygt ansøgt os om, at vi i denne Sag vilde tage os af ham og yde ham passende Hjælp. Da nu de, som drister sig til at tage til Fange, udplyndre og holde i Fangenskab gejstlige, der er paa Vej til eller paa Hjemvejen fra dette Sæde, foruden den Dom, den kanoniske Bestemmelse²⁾ har fældet over dem, der øver Vold mod de gejstlige og Kirkens Mænd, skal være ifaldne den Banlysning og Ekskommunikation, som flere Gange hvert Aar paa bestemte Dage offentligt forkyndes af dette Sæde, paalægges vi Eder, Brødre, ved denne apostoliske Skrivelse, at I enten to eller en af Eder selv eller ved en anden eller andre, hvis I kan fastslaa ovennævnte Tilfangetagelse, Fængsling, Fangenskab, Udplyndring og Beslaglæggelse som en Kendsgerning, i vort Navn kraftigt skal formane Kongen, som vi tilskriver herom, og bevæge ham til i fuldt Omfang at tilbagegive til denne Kjeld eller hans befuldmægtigede ovennævnte Heste, Bøger, Sølv, Penge, Klæder, Ejendele og andet Gods, som denne Morten saaledes har frataget ham, og dertil det ham tilhørende Gods, Kongen som ovenfor anført har beslaglagt, indenfor en bestemt Frist, som I ansætter for ham, og ydermere give ham fuldstændig og behørig Erstatning for de Overgreb, han har været udsat for. I modsat Fald skal I efter Udløbet af denne Frist offentligt forkynde Banlysningen³⁾ over denne Morten og alle andre, som med Vidende har gjort sig skyldige i fornævnte Tilfangetagelse, Fængsling, Udplyndring og Fangenskab, under Ringning med Kirkeklokkerne og ved tændte Lys paa alle Søn- og Festdage — ligesom I skal lade andre offentligt forkynde Banlysningen paa alle Steder i Riget, hvor I finder det passende — saa længe indtil Morten og de andre fornævnte skyldige kan fortjene af samme Sæde at opnaa Absolutionens Velgerning i denne Sag; tillige skal I med Udelukkelse af Appel paa vore Vegne med Kirkens Straf tugte dem, der modsætter sig og er genstridige, om saadanne findes, uanset om nogen af dette Sæde har faaet bevilget, at de ikke kan belægges med Interdikt, Banlysning eller Suspension ved apostoliske Breve, som ikke fuldt, udtrykkeligt og Ord til andet omtaler denne Bevilling. Tidspunktet for denne Formaning og alt, hvad I finder at maatte foretage med Hensyn til det forudskikkede, skal I troværdigt lade os meddele gennem Eders Breve indeholdende hvert enkelt Punkt heri. Givet i Poitiers den 23. Januar i vort Pontifikats 3. Aar.

1) jf. DRB II 5 Nr. 246. — 2) c. 29 C. XVII qu. 4, jf. DRB II 4 Nr. 178 Note 1. — 3) han var nemlig allerede forud i Ban i Henhold til den i Note 2 anførte Bestemmelse, jf. ogsaa de i Brevet omtalte Banlysninger i Rom.

120 **1308. 16. April. (Odense).**

Biskop Peder 2. af Odense giver Allerup Kirke et Afladsbrev.

Registratur af Hamsfort.

Biskop Peder af Odense giver et Afladsbrev til Fremme af Opførelsen af Kirken i Allerup d. 16. April Tirsdag efter Paaske.

125 **Efter 1308. 2. Maj. Berga Kirke.**

Kong Erik 6. Menved af Danmark og Hertug Erik og Hertug Valdemar af Sverige slutter Vaabenstilstand.

1. Udtog hos Hvitfeld.

Samme Tid 1308 Dagen efter Filips og Jakobs Dag blev der ved Berga kirke efter 13 Ugers Belejring i Kulde og Frost forhandlet ved Hertug Kristoffer af Halland og Samsø, Hertug Valdemar af Sønderjylland, Hertug Erik af Langeland og Grev Henrik af Gleichen paa Kong Birgers Vegne imellem Kongen af Danmark og hans Tilhængere paa den ene Side og Hertugerne af Sverige paa den anden Side.

128 **1308. 28. Juni. Nykøbing.**

Kong Erik 6. Menved udsteder Kvittering til Staden Lübeck for Modtagelsen af de Penge, som Staden har udbetalt til Meinrich von Stein paa Kongens Vegne.

Original i Lübeck.

. Givet i Nykøbing i det Herrens Aar 1308 Dagen før de hellige Apostle Petrus' og Paulus' Dag i vor Nærværelse.

130 **1308. 13. Juli. Ørkil.**

Biskop Peder 2. af Odense erklærer ved en Dom den afdøde Kammermester Herr Knuds Mageskifte med Dalum Kloster for dødt og magtesløst at være.

Udtog hos Stephanus.

Han skriver paa Ørkil 13. Juli til Fynboerne, at det Mageskifte, som Herr Knud, den afdøde Kammermester, gjorde med Fruerne i Dalum, skønt ingen Prælat gav sit Samtykke dertil, dømmes vi ved nærværende Ordlyd for dødt og magtesløst, idet vi strengt forbyder nævnte Kammermesters Arvinger, at de paa nogensomhelst Maade befatter sig

med det nævnte Gods, som Klostret har erhvervet sig ved Mageskifte, da de hidtil har besiddet det uretmæssigt, saafremt de vil undgaa en passende Gengældelse o. s. v.

1308. 12. August. Poitiers.

134

Pave Clemens 5. meddeler Ærkebiskop Isarn af Lund, Bisperne og hele Gejstligheden i Lunde Stift, at der er indkaldt til almindeligt Kirkemøde i Vienne 1310 den 1. Oktober, og paalægger Ærkebispen og Bisperne af Odense og Roskilde at give Møde, mens de andre Bisper i Stiftet skal blive hjemme.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Før 1308. 29. August¹⁾.

147

Kong Haakon 5. af Norge fremlægger en Række Klagepunkter mod den danske Konge.

Referat hos Hvitfeld.

I dette Aar 1308 fremsatte Kong Haakon af Norge denne Bebrejdelse mod Kong Erik af Danmark, at han ikke havde holdt det, som var forhandlet og aftalt imellem dem. Og han fremlagde dette Skrift, hvori han ansaa sig for forurettet paa adskillige Maader. Dette er vor første Bøn, som vi beder om, at der ydes os Erstatning for det, som under disse Vaabenstilstande er forbrudt imod os og vore Mænd, efter at vor Broder Kong Erik og vi først drog til København og Herr Vizlav var tilstede²⁾, og det samme tilbyder vi at gøre til Gengæld. (§ 1) Det første, der blev brudt imod os, var den Vaabenstilstand, som vor Broder Kong Erik vedtog i Aalborg, at vore Mænd skulde drage med Fred i Jylland for Kong Erik af Danmark, og hans Mænd i Ro for vore Mænd³⁾. Og herfor lovede Biskop Niels af Vendsyssel og Biskop Jens af Aarhus, Herr David, der dengang var Kongens Drost, Herr Lars, Marsk, Herr Ove Saksesen, Herr Peder Nielsen, Herr Jens Andersen og saa mange andre Ridderer, at der i alt var 24 foruden de to Bisper. Da lod Kongens Drost Herr David, Herr Svend Friis fange i Horsens og sammen med ham disse Mænd Jon Pallesen og Jon Fod og tog alt deres Gods. Og de dræbte til samme Tid en af vore Mænd, som hed Trued Laale; og det gjorde Jens Tingløs, og han tog hans Heste og Ejendom og tog to Heste med mange andre Ting og gode Heste, som tilhørte vore Mænd, Vaaben og andre Ting.

Og da vi hørte dette, sendte vi vore Breve til Forloverne og manede dem i Overensstemmelse med det paa deres Tro givne Løfte, at de skulde slippe Fangerne løs og raade Bod paa det, som var forbrudt; men det gjorde de ikke noget af. Derefter kom vi til Svendborgsund og der kom Biskop Gisike af Fyn og Herr Erik af Langeland, Drost David og mange andre Riddere, som var Forlovere for den Stilstand. Og vor Broder Kong Erik manede ogsaa disse Forlovere, at de skulde slippe Fangerne løs og give Erstatning for det, som var forbrudt. Og vi to Brødre⁴⁾ tilbød vort Raad⁵⁾ til Bedring med fuld Garanti, hvis det nogetsteds kunde findes, at vore Mænd havde forbrudt sig; men det blev os ikke tilladt. Men de førte Fangerne til Kongen af Danmark, og han lod dem alle, Herr Svend, Jon Pallesen og Jon Fod, omkomme ved en haard Død, saaledes som det er tilstrækkelig kendt i alle Lande. Nu beder vi om, at vi og deres Frænder og den hellige Kirke maa faa vor Ret, fordi de ikke blev dræbte i Krig, men mens de havde sikkert Lejde og Sagen var for Retten. <§ 2> Fremdeles, da vor Frænde Hertug Valdemar blev sendt op til Sommerstedhede⁶⁾, var nogle af vore Mænd hos ham, og der blev truffet den Overenskomst med Kongen af Danmark, at alle vore Mænd og Undersaatter, baade Danske og Norske skulde nyde Sikkerhed i og uden for Danmark for Kongen af Danmark og hans Mænd og Undersaatter og alle hans Hjelper. Og vi og vore Mænd skulde i Sikkerhed komme til Forhandling med Kongen af Danmark i Middelfart paa den senere Vor Frue-dag⁷⁾. Og den, som han ikke kunde overbevise under den Forhandling om de Sager, som han rejste imod ham, skulde nyde sit Gods og have hans Venskab, og der skulde være en fuld Fred. Og da lovede Kongen af Danmark dette og gav sit aabne Brev derpaa. Og et halvt hundrede Riddere afgav det samme Løfte sammen med ham i Sommersted. Og et halvt hundrede Svende lovede i Middelfart, at Overenskomsten skulde holdes⁸⁾. Under den Overenskomst kom vor Mand Herr Ove Kage og andre gode Mænd med ham til Viborg i Tillid til den Sikkerhed og Fred. Og da kom Bymændene over ham og saarede ham saaledes, at han døde deraf, og de dræbte fire Mænd, som var sammen med ham, i samme Stund, og førte dem i uindviet Jord, hvor man plejer at jorde Tyve og Forbrydere. Og sammen med ham fangede de hans Broder, Henrik Assersen, og seks Væbnere og saarede mange Mennesker, baade Præster og Lægmænd, og mange andre, og de tog alle deres Ting fra dem. Og en Væbner blev pint saaledes i Fængslet, at han

døde deraf. Og siden førte de ham ud paa Marken og jordede ham med de andre; og de andre fem, som var levende, førte de til Kongen af Danmark; og han paalagde dem den højeste Bod, som de kunde taale, og ingen fik Erstatning for sin Skade; for de døde Mænd blev der ikke fastet, og der blev ikke vist Kirken nogen Hæder⁹⁾; og de agtede ikke paa Fangernes Vrede, og disse fik ikke nogen Bedring, skønt det var gjort i Fredstid. (§ 3) Fremdeles mens den Overenskomst ved Middelfart gjaldt, og alle Mænd skulde have Fred efter det Løfte, som før er nævnt, da drog Kongen af Danmarks Mænd, Herr Tule Ebbesen og hans Frænder og mange (andre) og Herr Lale Præst og hans Sønner afsted; og de red til Ås Kloster i Halland og sendte Bud til Niels Jakobsen, Grevens¹⁰⁾ Foged, at han skulde komme til dem i Tillid til det Lejde, der var aftalt imellem de to Konger, og tale med dem. Og de fornævnte Mænd stillede ham endnu større Sikkerhed¹¹⁾ ved dem selv, idet de sendte ham deres aabne Brev og gav ham og de Mænd, der kom sammen med ham, Lejde. Da red Niels Jakobsen med faa Ledsagere til dem i Tillid baade til det Lejde, der var aftalt mellem Kongerne, og den Sikkerhed¹¹⁾, som de havde stillet ham baade med aabent Brev og anden Sikkerhed¹¹⁾, som det endnu kan ses, og det maatte de ikke nyde, og de red til en Aa, som hedder Viskan, ved en Munkegaard, som hedder Iderås, og sendte Bud til dem og lod dem adspørge, om de hellere vilde drage til ham, eller om han skulde komme til dem. Da bad de ham drage ind hos sig og gav ham bindende Løfte og Sikkerhed. Og han drog ind uden nogen som helst Vaaben og disse Mænd sammen med ham, som var Væbnerne Tord Labesen, Herman Pumog, og Markus Uffesen og to Skytter, Peder og Tilemand, og en Bonde og deres Svende med dem, saa at de i alt var 13. Og da Herr Niels Jakobsen sad og talte med Herr Tule Ebbesen og hans Broder Herr Agge Ravn og drak af Niels Jakobsens Lejle, saa sendte Herr Tule sine Ledsagere bort, nemlig Herr Agge Ebbesen, Lale Præst og mange andre Ledsagere, der væbnede opholdt sig i Nærheden. Da de nu sad og talte med Herr Tule, kom de løbende, og Herr Tule og de andre sammen med ham fangede dem paa Trods af deres Løfter og Sikkerhed. Og ved samme Lejlighed halshuggede de to Skytter og en fattig Bonde. Fire Hyrdedrenge og de andre Fanger sendte de til Lale Præsts Hus undtagen Niels Jakobsen og Herman Pumog. De red til Borgen Hunchals med dem og mente at tage Borgen med Svig ved Hjælp af dem, fordi Niels var Foged paa den. Og da de ikke kunde tage Borgen

tog de en god Hest, som tilhørte Herr Stig Nielsen, og nogle Svende og red derefter op i Herredet og fangede en Bonde, som var Grevens Foged og hed Tolv, i hans egen Gaard og beslaglagde alt hans Gods og førte ham bort med sig. Dette skete altsammen under den Fred, som blev lovet paa Sommerstedhede, og imens Hindsgavl-Overenskomsten bestod. Da Grev Jakob hørte det, klagede han derover for vor Broder, Kong Erik, og ligeledes for Hertug Valdemar og hans Broder og Grev Henrik af Holsten og andre af dem, der havde modtaget den Sikkerhed paa Sommerstedhede. Da paamindede de Kongen af Danmark og hans Brødre om deres Tilsagn, og at de skulde frigive Mændene, og at de skulde have deres Gods igen, og at det, som var forbrudt, skulde gøres godt igen. Da vedgik Kongen af Danmark, at det var ubilligt gjort og gav sit lukkede Brev til Herr Tule og Lale Præst og andre af deres Led-sagere, at de skulde give de fangne fri og give dem deres Gods igen. Samme Tid og paa samme Time, som den Forhandling fandt Sted ved Hindsgavl, afgav Kongen af Danmark Løfte for sig, sine Brødre, og alle sine Mænd, og sammen med ham afgav tre Bisper og 20 Riddere deres Løfte. Og Kongen udstedte sit aabne Brev, bekræftet med Bispens og Riddernes Segl. I samme Brev og Sikkerhed¹¹⁾ var det lovet, at de fornævnte Fanger skulde gives fri, og deres Gods tilbagegives dem, og at de frit skulde have Mulighed for at forsvare sig for de to Konger, naar de kom sammen. Trods al denne Sikkerhed¹¹⁾ førtes Niels Jakobsen og Herman Plumog til Kalundborg, for at de alle skulde miste deres Liv, med mindre de stillede Sikkerhed¹¹⁾ med deres Frænder for, at de aldrig mere vilde tjene os eller nogen af vore Mænd. Og ydermere løste Niels Jakobsen sig da for 800 Mark Penge og Herman sig for 100 Mark hvidt Sølv, og Bonden Tolv blev paalagt en Bod paa 140 Mark, og dog stod den ham i godt 300 Mark. Og den Bøde opkrævede Herr Tule Ebbesen, Lale Præst og deres Led-sagere, og Markus Uffesen maatte bøde 60 Mark skaanske Penninge. Herr Tule Ebbesen og hans Ledsagere tog det, som tilhørte dem. Alt dette skete under den Fred, som sluttedes ved Hindsgavl. Efter at Hoffet var sluttet ved Hindsgavl, og Kongen af Danmark sendte sine Breve til alle Landsting, at alt vort mødrene Gods og det mødrene Gods, som tilhørte de fordrevne fra Danmark, skulde overgives dem, da overgav Kongen det, som han havde, og Junker Kristoffer det, som han havde, og hver Mand det, som han havde, og de lod det staa saaledes, til Kornet var tærsket, og der skulde opkræves Skat. Da røvede de atter Godset og

Skatten fra dem med alt det, som de havde i Skaane og paa Sjælland, paa Fyn eller i Halland, saaledes tog Kongen Ormslev, Grevens Gods paa Sjælland, til sig, og Grevens Gods Munkholm tog Grev Gerhard til sig; og alt andet som tilhørte Greven paa Sjælland tog dels Junker Kristoffer, dels andre af Kongens Mænd. Under alle disse Stilstande, som har været sluttet, har Anders Tagesen taget alt det Gods fra Herr Peder Jakobsen¹²), som han ejede i et Kirkesogn, der hedder Vejlev. Siden i alle disse Sager har Herr Niels Brok af Hylke røvet fra Herr Peder Jakobsen¹²) alt det Gods, som han ejede i Nissum i Hardsyssel i en By, der hedder Hinge, og alt det Gods, som han ejede paa Fyn, saa godt Gods, at det skylder¹³) aarligt 400 Mark Penge. Foruden dette tog fornævnte Herr Niels Brok af Herr Peders Børns mødrene Gods 16 Mark Korn og 20 Mark Penge. (§ 4) Fremdeles blev der sluttet et Forlig med vore Mænd paa Kongen af Danmarks Vegne, at de skulde være i Sikkerhed paa alle Øer, men ikke komme paa Fastlandet. Da sendte Herr Torkil Magnussøn sine Svende til Læsø i sit Ærinde, og da kom Peder Pram og Palle Vognsen og hans Broder Lave og fangede alle hans Svende og en af hans Frænder, Jens Tordsen, som var Væbner, og førte ham til Aalborg. Og Iver Bentsen lod ham henrette under den Stilstand. Og ved samme Lejlighed fratog de Herr Torkil Gods til en Værdi af saa godt som 300 Mark. Siden bød Kongen Herr Karl Aggesen og Henze Slapermule at ride til Herr Torkils Gods, og de tog saa godt Gods ud som 40 Mark for nogle Penge, skønt han kan bevise, at Gælden blev betalt for 23 Aar siden. Under den Stilstand, som blev sluttet ved Hindsgavl, kom Herr Niels Brok af Hylke til og tog en Søsterdatter til Herr Torkil, der var hendes nærmeste Væрге, uden hans Vilje; dette skete uden andre Frænders Samtykke, og han giftede hende med en Mand, og dette skete uden hendes egen Vilje. Og den, der fik hende, hed Knud Friis, han tog Herr Torkils Gods i Fyn, som da skyldte 100 Mark Penge¹³), og han forødte det saa længe, at det nu ikke skylder en Mark Korn¹³). Siden fratog Jon Friis ham en halv Mark Korn af hans Gods, som hedder Dovns. Siden fangede Jon Friis en fornem Ridders Søn, som var vor Mand, og førte ham til sin egen Borg, da han red til ham for at gæste ham under Lejde; han førte ham til Tinge og lod ham hænge uden al Ret og Skel. (§ 5) Fremdeles efter at den Stilstand var blevet sluttet i Balgö, fangede Herr Peder Ebbesen Herr Jakob Nielsen Blaafods Svend, som han aftvang en høj Pengebod. Og efter at der var sluttet Stilstand ved Fænø Kalv¹⁴), og vi to Konger skulde mødes der ved Skelskør, red Herr

Peder Ebbesen til Herr Jakobs Gaard, som var hans tredje Gaard, og han borttog alt, hvad der var i den, saa meget, at det beløber sig til omkring 600 Mark Penge. (§ 6) Fremdeles har Kannikerne i Viborg i deres Besiddelse et Gods for Herr Jakob, som hedder Klarup; det gav og skødede Kong Erik, denne Konges Fader, ham med sit aabne Brev, som eksisterer endnu. Og Kannikerne siger at den nuværende Konge har givet det til dem.

Stephanius.

Nogle Klager af Kong Haakon, (Eriks) Broder, paa Dansk.

1) Kong Haakon 5.s Klagepunkter medtages, skønt de ikke udgør noget egentligt Diplom, fordi de er medtaget i den gamle Rigsbrevbog; i Stephanius' Registratur er de uden noget Aarstal, mens Hvitfeld anbringer sit udførlige Referat under Aar 1308 før Fredstraktaten af 29. August. Klagepunkterne maa være udarbejdet før 1303, da Kristoffer blev Hertug, og efter Aar 1300, da dette Aar nævnes i Kong Eriks Modklage (Nr. 148). — 2) Mødet maa have fundet Sted før 1295, antagelig 1289. — 3) 1290 jf. Erik Klipping og hans Sønner . . . ved Ellen Jørgensen S. 8. — 4) de to Konger. — 5) det er uklart, om der herved er tænkt paa en Voldgift ved Medlemmer af Kongernes Raad, jf. Ordene 'og Sagen var for Retten' nogle Linjer nedenfor. — 6) i Sommeren 1295, jf. DRB II 4 Nr. 184. — 7) 8. September. — 8) Forliget i Hindsgavl 25. Sept. 1295 (DRB II 4 Nr. 184). — 9) dvs. Drabsmændene undgik Kirkestraf. — 10) Grev Jakob af Halland. — 11) gengiver det ældre danske 'wissen', der egl. betyder 'Borgen', 'Kaution'. — 12) en af de for Mordet paa Kong Erik 5. Glipping dømt. — 13) dvs. svarer som Landgilde. — 14) 1300 16. Juli, se DRB II 4 Nr. 122.

149

Før 1308. 29. August¹⁾.

Kong Erik 6. Menved af Danmark fremlægger et nyt Anklageskrift mod Kong Haakon 5., Grev Jakob af Nørrehalland og andre af de fredløse.

1. Referat hos Hvitfeld.

Ligeledes fangede Herr Peder Jakobsen Oluf Mogensen og en af hans Hofmænd²⁾, mens der var Fred. Ligeledes oppebar han, mens der var Fred, alle Herr Simon Kams Indtægter af 14 Gaarde med 6 Læster Rug, Borg og Gaarde nedbrød han. Af Jens Most oppebar han 5 Pund Korn. Fornævnte Grev Jakob har i mange Aar oppebaaret Indtægten af Herr Peder Egesides Gods i Halland; den beløber sig aarlig til 50 Mark skaansk. Knud Skrub blev slagen og taget til Fange i sin egen Gaard, og hans Karl fik sine Ben afhugget af Peder Jakobsen. Peder Nielsen Billing fængslede og røvede fra Knuds Broder i den samme Gaard.

Han slog tilmed Peder Nødde og hans Kone i deres egen Gaard og tog hans Svende til Fange. Han tog alt Niels Kunes Gods i hans Gaard. Fremdeles tog han Herlug Kristiansen til Fange og røvede fra ham. Fremdeles aftvang han Eskil Frændesen en Bod paa 20 Mark. Bjørn Tømmers Ben blev lemlæstet af Arvid Kyrning. Fremdeles tog Peder Jakobsen fra Borgerne i Næstved to Skibe og alt deres Gods. Han paalagde alle i Halland Skat og brød sig ikke om, hvad han gjorde. Grev Jakob har ogsaa i mange Aar taget de Penge, som Svend Fjærebo skulde oppebære af sit Gods³). Han aftvang Lars Gudmandsen en Bod paa 20 Mark skaansk. Ture Biskopsen har han udplyndret ved Samsø. Halmstad Borgerne har han frataget 3 Skibe og Gods, som tilhørte dem. Han har frataget Niels Andersens Karl ved Fynshoved Gods i Skind, Silke og Klæde for 400 Mark, som tilhørte Herr Anders. Samme Karl mistede 100 Mark af sine egne Penge. Samme Anders' Karl mistede ogsaa Gryder for 12 Mark ved Aarhus Kirkegaard. Fremdeles ihjelslog Arvid Knudsen Godmars Broder i hans eget Hus. Borgerne i Rostock har mistet: Johan Lange 60 Mark vendisk, Lübke 50, Johan Bremer et Skib til 55 Mark, der var Gods om Bord for 90 Mark. Alt dette har Grev Jakob og hans Folk taget i Egholm Havn. Fremdeles mistede Oluf Assersen og hans Broder Gods for 400 Mark sjællandsk paa Samsø; Ture Biskopsen, Magister Bjørn og Anders Stigsen tog det. Fremdeles mistede Svend et Skib ved Fynshoved til en Værdi af 120 Mark. Niels Skaaning mistede ved Taasinge et Skib, vurderet til 60 Mark. Svend Djærv mistede et Skib som var 12 Mark værd. Asser mistede et Skib med Gods som var 100 Mark værd. Fremdeles har Kongen af Norge brandskattet Kongens Bønder paa Taasinge. Fremdeles brændte han Herr Mogens Langs Gods paa Taasinge, mens der var Fred. Han har frataget Hamund Lille hans Gods i Rodnæs. Fremdeles fratog han sammesteds Peder Tille hans Gods, og Bonden druknede han. Hvad angaar det Gods i Nim, svarer vi saaledes, at vor Herr Fader forlenede det til Marsk Stig og derfor ophørte den Forlening, da vor Fader døde. Vi ved intet om Anders Stigsens Gods, som Niels Brok og Niels Andersen har taget. Men vi vil skrive til dem, at de skal give det tilbage, med mindre de har særlige Grunde dertil.

2. Registratur hos Stephanius.

Svar til forskellige om forskellige Artikler.

1) se Nr. 147 Note 1. — 2) det samme som 'Svende'.

153 **1308. 30. September.**

Biskop Peder 2. af Odense paalægger Indbyggerne i Odense ikke at fortrædige Dominikanerbrødrene med deres Møddinger.

Referat af Hamsfort.

Den 30. September opfordrer han Indbyggerne til og befaler dem, at de ikke maa fortrædige Dominikanerbrødrene med deres Møddinger, idet han tilføjer Trusler om Banlysning.

165 **1308.**

Niels Ravn pantsætter sit Gods i Raagelund.

Antvorskov Klosters Registratur.

Niels Ravn pantsatte til Jens Bruun sit Gods i Raagelund for 40 Mark dansk. Aar 1308.

169 **1308.**

Peder Degn indgiver sig i St. Peders Kloster i Næstved med alt sit Gods.

Næstved Klosters Registratur.

Peder kaldet Degn indgav sig hos os med sit Gods nemlig 3 Øre Skattejord i Nørre Vedby paa Falster. 1308.

171 **1309. 13. Januar. Aalevad.**

Biskop Peder 2. af Odense erklærer over for Guido, Dekan i Lund, at den ham af Ærkebiskop Isarn overdragne Undersøgelse har ført til det Resultat, at Retten til at udnevne Dekaner er Lundekapitlets, saaledes at Guidos Valg til Dekan er gyldigt efter kanonisk Ret.

Afskrift (Lundebogen).

Broder Peder, af Guds Naade Biskop i Odense, til sin elskede Søn Guido, Dekan i Lund, Hilsen og oprigtig Kærlighed med Gud.

Fornylig har den ærværdige Fader i Kristus og Herre, Herr Isarn, ved Guds Forsyn Ærkebiskop i Lund, Sveriges Primas, overdraget os Sagen angaaende det paa Dig faldne Valg til Dekan i Lundekirken. Og da vi ønsker at gaa frem i denne Sag efter den os overleverede formelle Fremgangsmaade, har vi omhyggeligt ladet undersøge om Valget af Dekan i Lundekirken

hørte til Lundekapitlet efter Sædvane eller efter Retten, eller om Overdragelsen eller Besættelsen af nævnte Dekanat tilhører nævnte Herr Ærkebisp, og om det fornødig stedfundne Valg af Dig til Dekan i Lund har fundet Sted efter de kanoniske Regler. Vi har ogsaa offentligt og hemmeligt ladet stævne for os alle som een i nævnte Kirke, om der maaske var nogen, som vilde fremsætte nogen Klage mod den formelle Fremgangsmaade vedrørende Dit fornævnte Valg eller den udvalgte Person. Og da vi har fundet, at Valget af Dekan i oftnævnte Lundekirke baade efter Sædvane og Ret hører til Lundekapitlet, at det nyligt stedfundne Valg af Dig til Dekan i Lund har fundet Sted i Overensstemmelse med de kanoniske Regler, og at der paa den Dag, der i Forvejen blev fastsat, da Stævningen fandt Sted i fornævnte Kirke i Odense, hvilket Sted vi havde anvist som Mødested for dem, der vilde modsætte sig Valget, ikke er mødt nogen, som vilde modsætte sig Valget af Dig ved at gøre Indvending mod Formen eller mod Din Person i Overensstemmelse med alt det, der staa udførligt i det herom udfærdigede Brev, vil vi skride til Stadfæstelse af Dit fornævnte Valg, da Retfærdigheden tilskynder dertil. Efter at alt altsaa er taget i Betragtning, som med Rette burde tages i Betragtning i en saadan Sag, og Vælgernes enige Ønsker og Dine retskafne Handlinger kræver det, stadfæster vi med føromtalte Myndighed, der er os overdraget i denne Sag, Dit fornævnte Valg, der er sket i Overensstemmelse med de kanoniske Regler, og vi indsætter ved vor Ring Dig i samme Dekanat, der er blevet ledigt, efter at den ærværdige Mand Herr Jens Kalv, forhenværende Dekan i samme Kirke, er død. Til Vidnesbyrd herom har vi ladet vort Segl vedhænge. Givet i Aalevad i det Herrens Aar 1309 Ugedagen efter Helligtrekongersdag i Nærværelse af de Herrer Provst Torkil af Lolland, Niels Sognepræst i Eveby og mange andre troværdige Mænd, gejstlige og verdslige.

1309. 31. Marts. Blangstedgaard.

180

Biskop Peder 2. af Odense erklærer det Mageskifte, Knud Kammermester har foretaget med Dalum Kloster, for ugyldigt.

1. Registratur hos Hamsfort (*Chronica secunda*).

Biskop Peder af Odense erklærer paa Blangstedgaard Kammermester Knuds Mageskifte med Jomfruene i Dalum for ugyldigt. Mandag og Tirsdag efter Paaske 31. Marts og 1. April.

2. Registratur hos Hamsfort (Kall).

Omkring Foraarets Begyndelse skrev han fra Blangstedgaard om den samme Sag¹⁾ og erklærede Kammermester Knuds Mageskifte for ugyldigt, og at hans Arvinger ingen Ret har til det Gods, som ligger i *Boatinge og *Tokeborg.

1) jf. Nr. 130.

181 1309. 1. April. Blangstedgaard.

Biskop Peder 2. af Odense udsteder et Brev angaaende Knud Kammermesters Mageskifte med Dalum Kloster, jf. Nr. 180.

Registratur hos Hamsfort.

192 1309. 22. Juli. København.

Hertug Magnus af Sverige giver Biskop Peder 2. af Viborg, Provst Jens af Odense og Ingvar Hjort Fuldmagt til at begære Kong Haakon 5.s Datter til Ægte.

Referat af Hvitfeld.

Biskop Peder af Viborg og Provst Jens af Odense og Ingvar Hjort kom til Oslo paa Hertug Magnus af Sveriges Vegne. Deres Fuldmagt, dateret København 22. Juli 1309, indeholder, at Hertug Magnus indkom i Kong Eriks og Kong Birgers Nærværelse og udnævnte fornævnte Biskop Peder, Provst Jens og Ingvar Hjort til sine befuldmægtigede at begære Kong Haakons Datter til Ægte paa Hertug Magnus's Vegne med al Fuldmagt, som dertil hører, at forhandle og træffe Beslutning.

209 1309. 21. December. Helsingborg.

Bernhard Plessen skøder i Kongens Nærværelse alt sit Gods i Nielstrup, Musse H., til Kongens Kammermester Niels Herlugsen.

Afskrift i Langebeks Diplomatarium.

Bernhard kaldet Plesse til alle, der ser dette Brev, Hilsen evindeligt med Gud.

Alle skal vide, saavel Efterkommere som nulevende, at jeg i Nærværelse af min Herre Kongen af Danmark til nærværende Brevviser, den gode og ærlige Mand Herr Niels Herlugsen, Kammermester hos de Dan

skes berømmelige Konge, helt og fuldt har skødet og solgt alt mit Gods i Nielstrup paa Lolland som Herr Peder kaldet Hoseøl, salig Ihukommelse, tidligere havde ejet, med Vandløb, Eng, Ager, Græsgang, Huse og Fiskevand og med alt sit Tilliggende, løst og fast, at besidde evindelig, saadan som jeg har haft det af min Herre, Kong Erik af Danmark. Til Vidnesbyrd herom er mit Segl hængt under dette Brev. Givet i Helsingborg i det Herrens Aar 1309 paa den hellige Apostel Thomas' Dag.

1310. 13. Maj. Slesvig.

240

Hertug Valdemar 2. af Jylland fritager Slesvig Bispestols Gods, forsavvidt det er erhvervet før 1309 8. September, for Ombudsmandens Krav, Ledingsbyrde, Inne, Stud og Kværseede og alle andre Byrder med Undtagelse af Beboernes personlige Vernepligt i Tilfælde af almindeligt Forsvarsudbud.

Afskrift i Vidisse af 1322 4. September.

. For at der ikke i Fremtiden skal kunne opstaa nogen Tvivl eller Trætte med Hensyn til denne Handling, har vi ladet dette Brev bekræfte med vort og vor højtelskede Broder, Herren af Langelands, og vor højtelskede Søn Eriks Segl. Givet i Slesvig i vor Nærværelse. I det Herrens Aar 1310 Dagen efter de hellige Martyrer Nereus og Achilles' Dag.

[1310 efter 15. Juni—1325 17. Januar]¹⁾.

267

Ærkebiskop Esger af Lund tildømmer Odense St. Knuds Kloster nogle Jorder, Biskop Peder 2. af Odense havde lagt til Blangstedgaard.

St. Knuds Klosters Registratur.

Ligeledes en Stævning af Ærkebispfen af Lund, som hed Esger, mod Biskop Peder af Fyn, fordi han med Vold og Magt beholdt fornævnte Gods mod Kapitlets Vilje og Samtykke, og fordi fornævnte Biskop af Fyn ikke vilde møde paa samme Tid, og da blev fornævnte Gods fornævnte Kloster tildømt af fornævnte Ærkebiskop.

1) De i Registraturen nævnte to Bisper er Esger Jul 1310—1325 og Biskop Peder Pag af Odense 1304—1339. Brevet kan saaledes tidligst være udstedt 1310 efter 15. Juni, da Esger Jul udnævntes til Ærkebiskop. I en Marginalnote i Registraturen tilføjes: Item Dombrev paa noget Gods, som fordum laa i Ejby, men nu imod Lov og Ret

268 [Efter 1310. 15. Juni]¹⁾.

Biskop Peder 2. af Odense erklærer at have lejet nogle Jorder af Odense St. Knuds Kloster.

St. Knuds Klosters Registratur.

Biskop Peders Bekendelsesbrev paa nogle Jorder, som han havde i Leje af Klosteret i sin Levetid, hvilke Jorder han brugte og lagde til sin Bispegaard Blangsted.

1) Da Biskop Peder i dette Brev vedgaar, at de Jorder, som han havde lagt til sin Bispegaard Blangsted, tilhørte St. Knuds Kloster, maa det vel snarest være udstedt efter foregaaende Nr. 267, hvor Ærkebiskop Esger tildømmer Klostret de omstridte Jorder.

269 [Omkring 1310. 15. Juni?]¹⁾.

Breve vedrørende de Jorder, Biskop Peder 2. af Odense har lagt til Blangstedgaard.

St. Knuds Klosters Registratur.

Fremdeles nogle andre Breve, som findes ved disse samme fornævnte Breve og vedrører samme Sag.

1) jf. Nr. 267. 268.

313 1310. 17. December. Middelfart.

Hertug Valdemar 2. af Sønderjylland og hans Søn Erik bilægger Striden med Kong Erik 6. Menved.

1. Referat af Hvitfeld.

I Middelfart Aar 1310 Torsdagen før den hellige Thomas' Dag blev der forhandlet imellem Kong Erik paa den ene Side, Valdemar og Erik, Hertuger af Sønderjylland, paa den anden Side, at al Trætte mellem dem især for hans Undersaatter af Rostocks Skyld skal være ophørt. Vi¹⁾ skal overgive Kongen ifølge det Løfte, som vi har givet ham, den Sum Penge²⁾, som Hertugerne har Rostockernes Brev paa, og vi skal erklære Borgerne fri for vor Tiltale. Men er Rostockerne ikke tilfreds dermed, eller vil de ikke lade Ridderne af Maltzan og andre, der har tjent os, være fritagne for den Skade, de har tilføjet Borgerne, skal Kongen give os Brevet igen. Og ligesom vi har lovet Kongen i fyrstelige Personers

at tjene ham med 50 Ryttere i Danmark, naar vi tilsiges, saaledes skal vi gøre det samme for ham i Venden og Tyskland, naar han forlanger det af os, dog med Undtagelse af dem, som i Løbet af en Maaned vil gaa paa Forlig³). I lige Maade skal vi ogsaa tjene ham med vore Fæstninger, som tro Vasaller bør tjene deres Herre; hans Skade og Fordærv skal vi hindre, hvor vi kan. Markgreve Valdemar af Brandenburg, Grev Gerhard af Holsten, Herr Henrik af Meklenborg, Hertug V(artislav) af Venden og Kassubien har afgivet Løfte sammen med os. Seksten af vore Riddere skal desuden afgive Løfte herom. Selvom Rostockerne ikke godkender denne Forhandling, skal der dog være Venskab imellem os. Kongen skal ogsaa være en gunstig Dommer imellem os og ikke slutte sig mere til den ene Part end til den anden.

2. *Registratur hos Stephanius.*

En anden Forhandling imellem Kongen og Hertugerne Aar 1310.

1) maa sigte til Hertugerne, der antageligt har udstedt Brevet. — 2) af Nr. 314 ses, at Kongen ikke skulde have Pengene, men kun Rostockernes Brev paa dem, idet Meningen aabenbart var, at Hertugerne skulde frafalde deres Krav mod Rostock, naar Rostockerne frafaldt deres Erstatningskrav mod Hertugens Folk. — 3) jfr. Nr. 314.

1310. 18. December. Middelfart.

314

Hertug Otto 1. af Pommern slutter Fred med Kong Erik 6. Menved, hvorved Striden om Rostock bilægges.

1. *Referat af Hvitfeld.*

Aar 1310 Fredag før den hellige Thomas' Dag fandt der i Middelfart en Forhandling Sted imellem Kong Erik og Hertug Otto, Hertug i Venden, Kassubien og Herre af Stettin, at al den Trætte, som havde været imellem dem og deres Tilhængere, især Rostockerne, skulde være ophørt paa følgende Maade. Han¹) skulde overgive Rostockernes Brev til Kongen, beløbende sig til 510 Mark rent Sølv; og derfor erklærede han Borgerne fri. Dette Brev skal Kongen dog sende ham tilbage inden St. Hansdag, hvis Borgerne er tilfreds dermed, og Maltzannerne, som hidtil har været deres Fjender, er tilfreds dermed. Fremdeles har vi lovet Kongen af Danmark i mange gode Folks og Herrers Nærværelse, at vi vil tjene ham i Danmark med 50 væbnede Mænd og aflægge vor Troskabsed til ham. I Tyskland og Venden skal vi paa samme Maade tjene ham imod enhver, undtagen Hertug (!)²) Valdemar af Brandenburg, Grev

Gerhard af Holsten, Herr Henrik af Meklenborg og Hertug V (artislav) af Venden og Kassubien og Herr Nicolaus af Werle efter den Aftale, at vi, hvis de ikke inden en Maaned vil være tilfreds med venlig Forhandling og det, som Retten byder, skal tjene vor Herre og Konge saavel imod dem som imod andre. Men hvis Borgerne i Rostock ikke vil være tilfredse med dette Forlig, skal vor Herre og Konge være os begge en upartisk Dommer, ikke begunstige den ene mere end den anden.

2. Registratur hos Stephanius.

En anden Forhandling imellem samme Hertug Otto og Kongen i Middelfart. Aar 1310.

1) Hertugen. — 2) Valdemar af Brandenburg var Markgreve.

339

1311. 22. April. Tranekær.

Snare Aslaksøn, Baron, og Ivar (Olafsøn), Kannik i Bergen, Kong Haakon 5. af Norges Udsendinge, lover, at Kong Haakon vil møde til Forhandling med Kong Erik 6. Menved af Danmark i København 14 Dage efter St. Hansdag.

1. Oversættelse af Hvitfeld.

Snare Aslaksøn og Ivar Olafsøn, Kanniker¹⁾ i Bergen, Kongen af Norges Udsendinge, forpligtede sig til, at Kongen af Norge skulde møde i København 14 Dage efter St. Hansdag for at underhandle og høre Kong Eriks Underhandling mellem ham og Hertugerne af Sverige. Fremdeles lovede de, at der skulde være Fred og Stilstand imellem Hertug Erik og Hertug Valdemar i Sverige og deres Konge saavel med Hensyn til Kung-älv Slot som andet indtil 14 Dage efter, at fornævnte Herrer skilles ad. At dette skal holdes saaledes, svor de ved deres Ed. Forhandlet paa Tranekær 1311 Torsdagen efter Quasi modo geniti²⁾.

2. Registratur hos Stephanius:

En anden Traktat med de norske Udsendinge Aar 1311.

1) Snare Aslaksøn var ikke Kannik, men Baron og Ridder. — 2) første Søndag efter Paaske.

346

1311. 1. Juli. Antvorskov.

Oliver af Seyn, Prior i Antvorskov Kloster, sælger, grundet paa Klosterets Nødv.

7 Ørtug Skattejord i Svinninge tilhørende Klostret til Prioren og Præsterne ved Antvorskov Kirke.

Afskrift af Bartholin.

..... Til sikkert Vidnesbyrd herom er vort og vort Kapitels Segl og vore Brødrers Segl hængt under dette Brev, nemlig Jens, Præst og Forstander i Ribe, Markvard, Forstander i Odense, Jens, Forstander i Lund, Goswin, Forstander i Svenstrup³⁾ og Niels Ravn. I det Herrens Aar 1311 i Antvorskov Ottendedagen efter St. Hans.

1311. 6. September. Nakskov.

355

Fyrst Henrik 2. af Meklenborg tager Fyrstendømmet Rostock til Len af Kong Erik 6. Menved og lover at tilbagegive Fyrstendømmet med Borge og Lande, som hverken er ham pantsat eller paa anden Maade underkastet nogen Forpligtelse, til den danske Konge, naar han maatte ønske det.

Original i Rigsarkivet.

..... Givet i Nakskov i det Herrens Aar 1311 Mandag nærmest før den hellige Jomfrus Fødsel.

1311. 1. Oktober.

357

Sofie, Enke efter Hertug Erik af Langeland, fraskriver sig alle Rettigheder til det Gods i Hesselby, som hendes afdøde Søster, Frøken Agnes, havde skænket Sorø Kloster.

Afskrift af Bartholin.

Sofie, Enke efter den afdøde berømmelige Herr Erik, Hertug af Langeland, til alle, der faar dette Brev at se, Hilsen evindelig med Gud.

Vi gør vitterligt ved dette Brev for alle, saavel nulevende som tilkommende, at vi af Ærbødighed for Gud og til Frelse for vor elskede Søsters, afdøde Frøken Agnes' Sjæl og tillige til Frelse for vor egen Sjæl til de fromme og gudhengivne Mænd, Herr Abbeden og det menige Konvent i Sorø har opladt og fuldt og helt uden Omsvøb og uden nogen som helst Betingelse givet Afkald paa al den Ret, som vi har haft eller kunde synes at have paa nogen Maade i det Gods i Hesselby, som vor fornævnte Søster, Frøken Agnes skænkede og tilskødede dem, idet vi giver Afkald paa ethvert Krav, som vi juridisk eller faktisk kunde rejse imod dem med Hensyn til samme Gods. Vi lover ydermere, at vi ikke i Fremtiden skal rejse Strid eller Kæremaal med dem, hverken paaføre dem nogen Hindring eller lade dem saadan paaføre eller medvirke dertil paa nogen Tid, selv eller ved

en eller flere andre paa nogen Maade og af nogen Grund med Hensyn til fornævnte Gods. Givet i det Herrens Aar 1311 den 1. Oktober. Til Vidnesbyrd herom har vi givet dem dette Brev og beseglet det med vort Segl.

415

1312. 7. Maj. Vienna.

Pave Clemens 5. udnævner Biskop Kristian 2. af Ribe og Abbederne af Løgumkloster og Ømkloster til Konservatorer og Dommere for Ærkebiskop Esger af Lund, saalænge han lever, da han har klaget over, at saavel gejstlige som verdslige i Lunds Stad og Stift har sat sig i Besiddelse af ærkebiskoppelige Ejendomme og Rettigheder, og det er ham umuligt at klage til Paven i hvert enkelt Tilfælde.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Til vor ærværdige Broder Biskop (Kristian) i Ribe og vore elskede Sønner Abbederne . . i Løgum Kloster i Ribe Stift og . . i Øm Kloster i Aarhus Stift. Dertil har Gud sat os i Spidsen for Tjernerne i sit Hus, at vi i den os paalagte tro Tjeneste med Klogskab skal yde de enkelte vor Forsorgs gavnlige Hjælp, alt efter Forholdene, og især i deres Trængsler bistaa dem, som har faaet paalagt en Forsorgspligt og er betegnede ved en fremtrædende Værdigheds Rang, raade Bod paa deres Skader og give dem Oprejsning. Ved en Klage fra vor ærværdige Broder Ærkebiskop Esger i Lund har vi bragt i Erfaring, at nogle verdensgejstlige og klostergivne, Hertuger, Grever, Baroner, Adelsmænd og andre Lægfolk i Lunds Stad og Stift og de omliggende Egne for nylig har beslaglagt og ladet beslaglægge Tiender, Borge, Landsbyer, Jorder, Besiddelser, Retsomraader, Rettigheder og andet Gods, løst og fast, som tilkommer hans ærkebiskoppelige Bord, og efter Beslaglæggelsen fastholder det eller hjælper dem, der gør dette, med Raad og Daad eller Gunst. Ogsaa nogle andre gejstlige Personer, baade verdensgejstlige og regelbundne, og Korporationer og Enkeltpersoner i disse Stæder, Borge og Landsbyer i fornævnte Stift og Omegn, nægter til en vis Grad at svare Ærkebispnen eller hans Stedfortrædere de Afgifter, Indtægter, Rettigheder og andre Ting, som tilkommer bemeldte Bord. I fornævnte Stad, Stift og Omegn er der ogsaa nogle, som ikke frygter for at tage Herrens Navn forfængeligt, og som paafører samme Ærkebiskop mangfoldige Besværligheder og Tab paa disse Borge, Jorder, Landsbyer, Retsomraader, Rettigheder, Gods og andre Ting, som tilkommer fornævnte Bord. Derfor har nævnte Ærke-

biskop ydmygt ansøgt os om, at vi, da det falder samme overmaade vanskeligt for hvert enkelt Klagemaal at tage sin Tilflugt til det apostoliske Sæde, med faderlig Omhu vilde værdiges at sørge for ham i denne Sag. Vi ønsker da mod dem, der har lagt Beslag paa og beholdt alt dette, og drister sig til at volde ham Besvær og tilføje ham Fornærmelser, at komme ham til Hjælp med et saadant Lægemedel, at deres Frækhed derved kan tugtes, og andre afskæres fra at foretage sig noget lignende, og derfor paalægger vi ved denne apostoliske Skrivelse Eder, vise Brødre, at I eller to eller blot een af Eder personlig eller ved een eller flere andre, selv om det er udenfor de Steder, hvor I er indsat som Værneherrer og Dommere, skal bistaa fornævnte Ærkebiskop, saa længe han lever, virksomt forsvare og beskytte ham og ikke tillade, at samme uforskyldt med Hensyn hertil eller noget andet Gods og andre Rettigheder, som tilkommer nævnte Bord, forulempes af disse eller nogle som helst andre, som saaledes beslaglægger eller tilbageholder hans Gods og drister sig til at volde ham Besvær og tilføje ham Fornærmelser, eller at der af dem paaføres ham Tynge, Tab eller Fornærmelser. I skal, naar I anmodes derom af ham selv, hans Stedfortrædere eller befuldmægtigede eller een af dem, skaffe Ærkebispens hans fulde Ret overfor de fornævnte og hvilket som helst andre Personer med Hensyn til Tilbagegivelse af Tiender, Borge, Jorder, Landsbyer, Besiddelser, Retsomraader, Rettigheder og Gods, baade løst og fast, og tillige af Indkomster og Indtægter og af alt det øvrige fornævnte Gods og med Hensyn til hvilket som helst Besværligheder, Fornærmelser og Tab nuværende og tilkommende, nemlig summarisk og uden offentlig formelig Rettergang angaaende det, som kræver retslig Behandling, og angaaende andre Spørgsmaal, saaledes som deres Beskaffenhed gør Krav paa, og I skal med Tilsidesættelse af Appel, om fornødent ogsaa med Paakaldelse af den verdslige Arms Bistand, saa snart og saa ofte I finder det tjenligt, med Kirkens Straf tugte dem, der saaledes beslaglægger eller tilbageholder hans Gods og drister sig til at volde ham Besvær og tilføje ham Fornærmelser, og ligesaa dem, der ikke retter sig herefter, men er genstridige, af hvilken Værdighed, Stand, Rang eller Stilling de end maatte være — uanset vor Forgænger, salig Ihukommelse, Pave Bonifacius 8.s Bestemmelse¹⁾, hvorved der drages Omsorg for, at Dommere og Værneherrer, som er indsatte af det fornævnte Sæde, ikke maa føre Proces mod nogen uden for den Stad eller det Stift, hvori de er indsatte, eller overdrage een eller flere andre at optræde paa deres Vegne

eller driste sig til at drage nogen mere end een Dagsrejse ud over Grænserne for deres Stift, eller at Værneherrerne ikke maa befatte sig med andet end aabenbar Fornærmelse, Vold og andet, som kræver retslig Undersøgelse, med Tilføjelſe af Straffe over dem, der handler anderledes, og dem, der virker derfor; uanset ogsaa den paa det almindelige Kirkemøde tagne Bestemmelse om to Dagsrejser²⁾, naar blot ingen i Kraft af dette Brev drages ud over den tredje eller fjerde Dagsrejse uden for sin Stad eller sit Stift, og ligesaa uanset alle andre Bestemmelser af vore Forgængere som romerske Paver baade om delegerede Dommere og Værneherrer eller andet, som paa nogen Maade skulde kunne lægge Hindringer i Vejen for Eders Retshaandhævelse eller Myndighed i dette Anliggende og den fulde Udøvelse deraf; uanset fremdeles, om nogen, i Fællesskab eller hver for sig, har faaet bevilget af fornævnte Sæde, at de ikke kan rammes af Banlysning, Suspension eller Interdikt eller stævnes for Retten uden for eller ud over bestemte Steder ved apostolisk Brev, som ikke fuldstændigt, tydeligt og Ord til andet omtaler denne Bevilling og de i denne nævnte Personer, Steder, Grader og Navne; uanset endelig enhver Begunstigelse, almindelig eller særlig, af dette Sæde, hvilken Ordlyd den end har, hvorved, naar den ikke er tydeligt omtalt eller fuldstændigt optaget i dette Brev, Udfoldelsen af Eders Jurisdiktion i dette Anliggende paa nogen Maade kan hindres, og hvorom — og om hvis fulde Ordlyd — der Ord til andet skal ske særlig Omtale i vort Brev. Forøvrigt ønsker vi og bestemmer med apostolisk Myndighed, at enhver af Eder kan fuldføre en Foranstaltning, der er paabegyndt af en anden, skønt den, der paabegynder Foranstaltningen ikke er forhindret af en kanonisk Forhindring; vi ønsker fremdeles, at der fra Udstedelsen af nærværende skal være tildelt Eder alle og hver enkelt af Eder forlænget Myndighed og Jurisdiktion i eet og alt af det, vi har forudskikket, saaledes at I med saadan Styrke og saadan Kraft kan gaa frem i alt det forudskikkede, hvad enten det er paabegyndt eller ikke paabegyndt, nuværende eller tilkommende og for de fornævnte, som om eet og alt af det fornævnte var paabegyndt for Eder, og Eders Jurisdiktion og hver enkelt Jurisdiktion i alt og eet af det ovennævnte var forlænget ved Stævning eller paa anden lovlig Maade, uanset fornævnte og enhver anden Bestemmelse angaaende Værneherrer, som gaar ud paa det modsatte. Givet i Vienne den 7. Maj (i vort Pontifikats) 7. Aar.

1) c. 15 in VI^{to} de officio et potestate I 14. — 2) c. 28 X in rescriptis I 3.

1312. 7. Maj. Vienne.

416

Pave Clemens 5. udnævner Bisperne Kristian 2. af Ribe, Oluf af Roskilde og Burchard af Lübeck til Værneherrer for Biskop Peder 2. af Odense, der har klaget over, at Bispestolens Gods er udsat for Overgreb saavel fra gejstlige som verdslige.

Afskrift i de pavelige Kopibøger.

Paa samme Maade til de ærværdige Brødre Bisperne (Kristian) af Ribe og (Oluf) af Roskilde og (Burchard) af Lübeck o. s. v. Dertil har Gud gjort os o. s. v. som i det nærmest foregaaende, idet 'Tiender og Landsbyer' udgaar og 'Riddere' indsættes. Ved en Klage fra vor ærværdige Broder Biskop Peder af Odense har vi bragt i Erfaring o. s. v. som ovenfor helt igennem. Givet som ovenfor.

[Før 1312. 3. Juli]¹⁾.

434

Kong Erik 6. Menved og Fyrst Nicolaus af Werle bestemmer, at Niels Olufsen, Aage Jonsen, fhv. Marsk, Peder Nielsen af Taasinge og Hamund Lille skal afgøre, hvad Kongen endnu er Fyrsten skyldig med Hensyn til hans Hustrus, Erik 5. Glimpings Datter, Regitses Arv efter sin Fader, Moder og Broder.

1. Referat af Hvitfeld:

Herr Nicolaus af Werle rejste ogsaa Tiltale mod Kongen for nogen Arv efter hans Fader, Moder og Broder, som Kongen skulde være ham skyldig. Der blev truffet Forlig saaledes, at Niels Olufsen, Aage Jonsen, forstum Marsk, Peder Nielsen af Taasinge²⁾ og Hamund Lille skulde komme sammen St. Hansdag i Slagelse; der skal de ved deres Ed afgøre, hvad Betaling Kongen er ham skyldig, og hvad der er betalt. Fornævnte Rest skal han betale ham ved Erlæggelse af Penge, eller Fyrsten af Meklenborg skal paa Kongens Vegne stille ham tilfreds med Pant. Dog skal Fyrsten af Werle ikke bygge nogen Fæstning paa fornævnte Gods. Kongen og hans Efterkommere skal have Ret til at genindløse fornævnte Gods. Fire Riddere skal afgive Løfte derfor. Dør nogen af dem, skal Kongen give Fyrsten af Werle en anden i hans Sted.

2. Registratur hos Stephanius:

At Nicolaus af Werle rejste Tiltale mod den Herre Kongen for noget frit Arvegods.

1) Med Hensyn til Dateringen af dette Brev, jf. Nr. 433; at de to Breve er samtidige.

fremgaar af den fælles Bestemmelse om, at den i Brevene aftalte Kendelse skal afsiges til samme Tid og paa samme Sted. — 2) Hvitfeld har »Thy«.

478 [1312. Før 7. December].

Kong Erik 6. Menved fremsætter sine Anklager mod Staden Rostock.

1. Referat af Hvitfeld:

..... De lod os undsige paa Søborg af Henrik af Gotland og Bernhard Kopman. De har imod deres Lejdebrev udstedt i Warnemünde frataget Herr Niels Olufsen og Herr Peder Nielsen af Taasinge deres Gods og Tjenere.

487 1312.

Kong Erik 6. Menved indløser Saksjøbing, Nakskov og flere Landsbyer paa Lolland, som var pantsat til Markgrev Albrecht 3. af Brandenburg for Krigsomkostninger.

1. Referat af Hvitfeld:

Dette Aar indløste Kong Erik af Markgrev Albrecht¹⁾ paa Lolland Saksjøbing, Nakskov, Vignæs, Taagerud, Østofte, Sørup, Horslunde, Rørbæk, Rersnæs, Birket og Majbølle med mere Gods, som var pantsat til ham for Krigsomkostninger, han havde haft i Danmark.

2. Registratur hos Stephanius:

Om de Indtægter, som den Herre Kongen indløste af Markgrev Albrecht¹⁾.

1) naar det baade hos Hvitfeld og Stephanius siges, at Kong Erik indløste det pantsatte Gods af Markgrev Albrecht, kan det ikke være rigtigt. Forudsat at baade Titel og Navn og Hvitfelds Placering under 1312 er rigtig, kan der kun være Tale om Markgrev Albrecht af Meissen, der døde 1314, men sad fangen siden 1306; og der kendes intet til en nærmere Forbindelse mellem denne og den danske Konge. Det rimeligste er at antage, at der foreligger en Fejl i Navnet, saaledes at der skal læses Valdemar i Stedet for Albrecht; dette støttes ogsaa af, at dette Brev i Rigsbrevbogen var indført sammen med en Række andre Breve, alle vedrørende Markgrev Valdemar af Brandenburg. Fejlen er formodentlig fremkommet ved, at det i Originalen var nævnt, at det indløste Gods var pantsat til Markgrev Albrecht.

Kong Erik 6. Menved giver bymændene i Nyborg stadfæstelse på deres gamle ret til ikke at blive stævnet uden for byens ting.

Afskrift i rigsarkivet.

Erik, af Guds nåde de Danske og Venders Konge, til alle, der ser dette brev, hilsen evindeligt med Gud.

I skal vide, at vi til nærværende brevvisere, vore bymænd i Nyborg, af sær nåde indrømmer, at de ingenlunde er pligtige at lade sig stævne udenfor deres egen by af bispen eller af nogen anden imod det, som fra arilds tid er sædvane i den samme deres by¹⁾). Derfor forbyder vi strengt, at nogen utilbørlig drister sig til at forulempe og hindre dem eller nogen af dem med hensyn til fornævnte på nogen som helst måde, såfremt han vil undgå vor vrede. Til vidnesbyrd herom er vort segl hængt under dette brev. Givet i Tranekær i det Herrens år 1313, mandagen efter søndagen Sexagesima, i vor nærværelse.

1) jf. DRB II 4 nr. 83. II 5 nr. 29.

Margrete, enke efter herr Torben Stert, testamenterer alt sit gods til Dalum kloster.

Registreret af Hamsfort.

Idet Herrens år 1313, da der blev holdt konvent i Nakskov på Lolland, testamenterede Margrete, enke efter herr Torben Stert, sit gods til jomfruerne i Dalum, idet Knud, prior i Halsted, og Godskalk, præst i Sandby og provst på Lolland, var vidner. Dette er det første brev, som jeg har set skrevet på dansk; i det benævnes Margrete: Hæderlig og høvisk frue¹⁾).

1) Klevenfeld antager, at brevet er fra 1370'erne, da navnet *Stert* i formen *Stærr* skal forekomme i 1377 (RA. Ms. af blandet indhold nr. 5 f. 71). Rep. nr. 1005 betvivler, at brevet, som nævnt af Hamsfort, skal have været på dansk, hvad der er udelukket på denne

tid, jf. Arkiv, Tillægsbd. til bd. XL, Stud. tillægn. Axel Kock 343. At brevet er fra den angivne tid, fremgår af brev af 1305 13. januar (DRB II 5 nr. 350), hvori de heri nævnte vidner, Knud og Godskalk, forekommer. Derimod kan Hamsfort godt have benyttet en senere dansk oversættelse.

34 1313. 23. april. Nykøbing F.

Grev Adolf 6. af Schauenburg vidimerer Rostocks brev af 1312 15. december (se DRB II 6 nr. 481).

Original i Schwerin.

Adolf, af Guds nåde greve af Schauenburg, til alle, der ser dette brev, hilsen evindelig med Gud.

Alle skal vide, at vi omhyggeligt har set og efterprøvet staden Rostocks nedenfor skrevne og med stadens sande segl beseglede brev, uskrabet, ustunget og ubeskadiget i enhver henseende med indhold, som følger ord til andet: Rådmændene og borgerskabet i staden Rostock, til alle, hvem dette brev måtte komme i hænde, hilsen (o.s.v. = DRB II 6 nr. 481). Til vidnesbyrd herom er vort segl hængt under dette brev. Givet i Nykøbing i det Herrens år 1313 St. Georg martyrs dag.

37 1313. 8. maj. Nykøbing F.

Kong Erik 6. Menved indrømmer bymændene i Fåborg ret til at lade deres kvæg græsse på Diernæs, Horne og Svanning marker foruden andre rettigheder i samme.

Afskrift i rigsarkivet (Langebeks diplomatarium).

Erik, af Guds nåde de Danskes og Venders konge, til alle, der ser dette brev, hilsen evindelig med Gud.

I skal vide, at vi af særlig nåde forunder og tillader nærværende brevvisere, vore elskede bymænd i Fåborg, at de for fremtiden skal have ret til på Diernæs, Horne og Svanning marker at lade deres kvæg græsse, at sanke brændsel og skære ris for at kunne opføre gærder, således som de har været vant til fra arilds tid. Derfor forbyder vi strengt, at nogen af vore fogeder eller nogensomhelst anden på utilbørlig måde hindrer eller besværer dem eller nogen af dem, såfremt han vil undgå vor kongelige vrede og hævn. Til vidnesbyrd herom er vort segl hængt under dette brev.

Givet i Nykøbing i det Herrens år 1313 tirsdag lige efter lille St. Hansdag i vor nærværelse.

1313. 12. maj. Nykøbing F.

38

Biskop Peder af Odense lover kong Erik 6. Menved troskab.

1. *Udtog af Hvitfeld:*

Biskop Peder af Odense og Niels af Børglum afgav en lignende forpligtelse.

2. *Registratur hos Stephanius:*

At biskop Oluf af Roskilde¹⁾ lover kongen tro tjeneste, hvilket ligeledes bisperne af Odense og Børglum lover. 1313.

3. *Referat hos Bartholin:*

Et lignende genbrev gav biskop Peder af Odense i Nykøbing, Nereus' og Achilleus dag.

1) jf. nr. 19 og 90.

1313. (Omkr. 13. juni?). Helsingør.

46

Fyrst Henrik 2. af Meklenborg lover på fyrst Vizlav 3. af Rygens vegne, at dennes datter Eufemia skal ægte Magnus, kong Birger af Sveriges søn.

1. *Udtog af Hvitfeld:*

Ar 1313 var herr Henrik af Meklenborg tilstede i Helsingør. Han lovede der kong Birgers søn Magnus hertug Vizlav af Rygens datter Eufemia. Vizlav skal give hende 3000 mark sølv et år efter brylluppet, eller herr Vizlav og 30 af hans riddere skal gå i indlager i Tribsees. Herr Magnus skal skriftlig forpligte sig til på sin side at give hende 600 marks rente i livgeding. Dør de uden arvinger, og vil de have godset igen, skal de give hende 6000 mark sølv. De skal selv skaffe sig dispensation. Kongen af Sverige og fyrsten af Rygen skal møde kong Erik og hertug Kristoffer i Stege, Vordingborg eller Nykøbing på Falster hellig Trefoldigheds søndag.

Herr Henrik af Meklenborg, Nicolaus Podebusk, Sigfried og Fikke Moltke og Reinfried af Penz har besejlet dette brev.

[Før 1313 24. juli.] Tranekær.

67

Kong Erik 6. Menved tildømmer Jens, søn af den afdøde kongelige møntmester Sommer, jordegods i Roskilde, som hans fader ejede, men som Lars Holbæk har gjort krav på.

Original på universitetsbiblioteket.

..... Givet på Tranekær med herr Jakob Flæb som vidne.

68 [Før 1313 24. juli.] Tranekær.

Kong Erik 6. Menved tildømmer ved 2. kongebrev Jens Sommersen jordegods i Roskilde.

Original på universitetsbiblioteket.

..... Givet på Tranekær med herr Jens Lavesen som vidne, under vort segl.

69 [Før 1313 24. juli.] Nykøbing F.

Kong Erik 6. Menved tildømmer ved 3. kongebrev Jens Sommersen jordegods i Roskilde.

Original på universitetsbiblioteket.

..... Givet i Nykøbing med herr Jens af Felestad som vidne.

71 1313. 24. juli. Nyborg.

Kong Erik 6. Menved tildømmer ved et låsebrev Jens Sommersen jordegods i St. Dionysius' sogn i Roskilde, som Lars Holbæk har gjort krav på.

Original i universitetsbiblioteket.

..... Givet i Nyborg i det Herrens år 1313 dagen før St. Jacob apostlens dag med herr Peder Mule af Bæg som vidne.

81 1313. 9. august.

Hertug Erik 2. af Sønderjylland slutter forlig med kong Erik 6. Menved.

1. *Udtog af Hvitfeld:*

År 1313 dagen før St. Laurentius dag blev der aftalt således mellem kong Erik og hertug Erik af Sønderjylland. Vi skal fritage kongen for al tiltale, som vi har mod ham for Langelands og Frislands skyld, som vor fader skulde have haft igen for Langeland, og for alt andet, som kongen har i sit væрге, fritager vi ham.

1313. 9. august. Horsens.

82

Hertug Erik 2. af Sønderjylland slutter forlig med kong Erik 6. Menved og lover, at hertug Erik af Sachsen, fyrst Nicolaus af Werle, greverne af Holsten og andre herrer inden den 29. september 1314 skal forpligte sig til at være hans forlovere.

1. Afskrift i det kongelige bibliotek:

Erik, af Guds nåde hertug i Jylland, til alle, der ser dette brev, hilsen evindelig med Gud.

Alle skal vide, at i det Herrens år 1313, dagen før St. Laurentius, blev der mellem den stormægtige fyrste herr Erik, af Guds nåde de Danskes og Venders berømmelige konge, på den ene side og os på den anden side sluttet følgende forlig. For det første, at vi lader og har ladet samme vor herre konge kvit og fuldstændig fritaget for al vor tiltale, som vi har mod ham med hensyn til landet Langeland og Frisland, som skulde have været overdraget vor fader i stedet for Langeland og med hensyn til alt gods, som nævnte herre vor konge nu har i sin besiddelse. Givet i Horsens som ovenfor.

2. Registratur hos Stephanius:

Forhandling i Horsens mellem kongen og hertug Erik af Jylland om mange punkter 1313.

[1313. Omkr. 28. august?)]).

89

Jens Nielsen af Tåsinge og 44 andre adelsmænd erklærer, at de oprørske bønder fra fire sysler, deriblandt Hardsyssel, Almindsyssel og Jellingsyssel, har sluttet forlig med kongen.

1. Udtog af Hvitfeld:

Jens Nielsen af Tåsinge, Ivar Grubbe, Jens Nielsen af Kås, Jens Mule af Bæg, Niels Hee, Niels Rane, Niels Olufsen, den berømmelige herre kongen af Danmarks drost, Lave Ågesen, samme herre konges marsk, Troels...²⁾, Tord Amring, Jens Staverskov, Erik Eriksen, Jens Pedersen Træ(kkehære), Jens Grubbe, Peder Grubbe, Peder Nielsen Neb, Ture Pedersen, Niels Holgersen, Holger Nielsen, Oluf Flemming, Mogens Jonsen, Jens Friis, Mikkel Påk, Povl Mogensen, Jens Slæt, Niels Kurv, Ove Thomsen, Jon Balhorn, Anders Balhorn, Jens Jensen, Karl Jakobsen, Karl Pedersen, Sævid Skene, Peder Wether, Esbern Mogensen, Niels Torbensen, Ture

Strangesen, Henrik Lang, Peder Nielsen af Vormark, Niels Jonsen, Alkil³⁾, Peder Mogensen, Niels Tuesen af Klågerup, Tyge Larsen, Mogens Ågesen og Jakob Flæb o.s.v. Alle skal vide, at i vort påhør og i vor nærværelse var bønder fra Hardsyssel og Almindsyssel fremstillet i kong Eriks nærværelse.

De bekendte og tilstod uden tvang og af fri vilje, at de har været forført af nogle onde menneskers råd til at sætte sig op imod hans majestæt, hvorved de har begået en stor forseelse og majestætsforbrydelse, at de er draget ind ved *Gambevad og på Viborg landsting og der af egen myndighed har fastsat en forordning og straf over dem, som ikke fulgte dem, imod hans nådes forbud med oprejste faner og avindskjold, og de har ihjelslået mange af hans adel, at de formedelst slig gerning har forbrudt deres liv og gods, med mindre hans majestæt vil benåde dem. Derfor har de nu forhandlet med ham således og svoret med deres ed at ville holde dette forlig. For det første skal de udlægge dem, som har været årsag til samme oprør og ikke i fremtiden indlade sig med dem. Vil de ikke udlægge dem alle, må kongen sigte, hvem han vil, og de skal forsvare sig efter loven. Fremdeles skal disse fornævnte i de fire sysler fundere og stifte to ørtug korns rente inden pinsedag til et alter i Kolding for de dodes sjæle, som uskyldig blev ihjelslået af dem. Til det fornævnte alter skal kongen og hans efterkommere have patronatsret. Hver af dem skal i dette år give et pund korn og tre mark penge af hver plov i to år. Denne skat skal betales i Ribe St. Mortensdag i det kommende år. Kongen skal oppebære kirketienden i fire år. Fremdeles skal de give kongen af hver mark gulds jord en skæppe rug årlig til evig tid på St. Thomas dag, hvem den end tilhører. Hvis nogen lægger mere til mark gulds jord, end der har været af arild, og han bliver overbevist derom, skal jorden være forbrudt til kronen.

De skal straks give kongen ni heste af hvert herred, hver af dem så god som 15 mark penge. Hvert syssel skal have et indsegl parat otte dage efter Vor frues dag og føre det til kongen for at besegele fornævnte forlig. Hvis kongen vil bygge en fæstning, skal alle bønder, hvem de end tilhører, hjælpe med dertil. De lovede, at de aldrig vilde gøre oprør i fremtiden, ikke heller yde kongens fjender nogen hjælp eller bære budstikke imod kongens lensmand på trods af kongen. De, der gør det, skal straffes uden al nåde. De skal aldrig holde forsamling uden kongens vidende; de, der gør det, skal have forbrudt liv og gods. Hvis de ikke holder dette, er det bestemt, at alle bisperne i Danmark skal have magt til at banlyse

dem. Bønderne fra Jellingsyssel har lovet kongen tyve heste, hver af dem så god som 15 mark. De skal give kongen to pund korn af hver plov dette år; i det kommende år skal de give ham fire mark penge St. Mortens dag i Ribe. De skal give kongen kirketien den i de fem følgende år. Fremdeles skal de give to skæpper korn årlig af hver mark gulds jord på St. Thomas' dag, uanset hvem der ejer mark gulds jord, da skal de give således deraf. Lægges de mere jord til mark gulds jord, end der har været af arild, skal den være forbrudt til kongen. Fremdeles skal de forpligte sig til at holde alle fornævnte punkter og artikler. De skal love på Viborg lands-ting og på deres syssel- og herredsting alt det, som foran skrevet står under deres og gode mænds segl. Fremdeles udlagde bønderne disse efterskrevne i Hardsyssel og Jellingsyssel: Jakob Sieppel, Peder Vind, Isak Poulsen, Mads Pedersen Rød, Jens Kæl, Tord Rød, Peder Nål, i Gern herred: Niels Tostenen, i Ginding herred Kristian N., i Vardesyssel: Palle Jensen, Lave Jensen, Ture Judas, Jens Torsen, Oluf Hvid, i Jellingsyssel: Torsten Lange, Jens Pedersen, Peder Arnfast, i Almindesyssel: Jens Bryne, Peder Jakobsen, Niels Eriksen, Niels Jonsen, Svend Ulf, i Løversyssel: Tord Tibbesen, Jens Papesen, og Krispin Lok.

2. *Registratur hos Stephanius:*

Om indbyggerne i Hardsyssel og nogle af deres artikler. 1313. Horsens.

1) det er rimeligt at antage, at processen mod de oprørske jyske bønder fandt sted samtidig med, at kongen rejste anklage mod Niels Brok, Jens Pape og andre for deltagelse i oprøret, se nr. 87. — 2) jf. nr. 313: Troels marsk. — 3) jf. nr. 170: Alkil af Lolland.

1313. 4. september. Kolding.

90

Biskop Niels 2. af Børglum lover at være kong Erik 6. Menved tro.

1. *Udtog af Hvitfeld:*

Biskop Peder af Odense og Niels af Børglum afgav en lignende forpligtelse¹⁾.

2. *Registratur hos Stephanius:*

At biskop Oluf af Roskilde lover kongen tro tjeneste, hvilket ligeledes bisperne af Odense og Børglum lover. 1313.

3. *Referat hos Bartholin:*

Endelig gav også biskop Niels af Børglum kongen sit genbrev om at yde ham tro tjeneste. Givet i Kolding tirsdag før Vor Frues fødselsdag.

1) jf. nr. 19 og 38.

97

1313. 24. september.

Kong Erik 6. Menved stifter et forlig mellem grev Johan 3. af Holsten og grev Adolf af Kiel og hans broder Kristoffer.

1. *Udtog hos Hvitfeld:*

År 1313 mandag før St. Mikkelsdag stiftede kong Erik i Roskilde¹⁾ et forlig mellem grev Henrik²⁾ af Holsten og herr Adolf af Kiel og deres medhjælpere på følgende vilkår. De skulde være hinandens gode venner; der skal være fred og blodsslægtsskab imellem dem. De har valgt til voldgiftsmænd og overgivet deres sag til hertug Erik af Sachsen og fyrst³⁾ Henrik af Meklenborg. Det skal blive ved deres kendelse. Såsnart den fornævnte hertug Erik af Sachsen og Meklenborgeren er kommet tilbage fra den romerske konges valg, skal vi seks uger i forvejen lade dem vide, når vi kan komme sammen, enten i Kolding, Middelfart, Nykøbing, Vordingborg, Skelskør eller Tårnborgh. Vi skal der mødes med herr Adolf. Når han kommer til stede, skal han lade alle de beskyldninger, han har mod vor broder, optegne og tilsende os dem. Greven skal gøre det samme og følges med hertug Erik af Sachsen til os. Gotschalk v. Alvensleben, som Detlev Wolf har taget til fange, skal sættes i frihed og komme til os; hvis vi finder, at han er uskyldig, skal han forblive fri. Befindes han at være skyldig, skal han igen sættes i fængsel; det skal greven garantere. At dette skal holdes således af vor broder, har herr Peder Nielsen af Tåsinge⁴⁾, Reimar v. Wedel, og Ingvar Hjort lovet sammen med os. Begge de to herrer skal give hinanden lejde.

2. *Registratur hos Stephanius:*

Forlig mellem Henneke⁵⁾ af Holsten og grev Adolf og hans broder Kristoffer år 1313.

1) vistnok fejl for: Ribe. — 2) læs *Henneke*. — 3) Hvitfeld: hertug. — 4) Hvitfeld: Thy. — 5) Stephanius: Henrik.

1313. 10. oktober. Odense.

101

Kong Erik 6. Menved tager Peder Porse til nåde.

1. *Udtog af Hvitfeld:*

Ar 1313 onsdag efter Dionysius' dag gav kong Erik i Odense Peder Porse sit venskab, dog på den betingelse, at han skal være kongens tro tjener alle sine dage og ikke huse nogen af kongens fjender og inden to år komme for at bo her i riget under kongen. For ham lovede Peder Egeside, Karl Pedersen, Sævid Skene, Elav¹⁾ Skriver, Herlug Jacobsen, Gøde Nielsen, Esbern og Mogens Ågesen, Niels Holgersen, Holger Nielsen, Esbern Mogensen, Jakob Urne, riddere, Bent Jonsen, Niels Sigvardsen, Gregers Holgersen, Anders Nielsen, Holger Jensen, Ludvig Albertsen, Timme Skåning, Peder Pedersen, Anders Pedersen, af Koltorp²⁾, og Stig Pedersen, væbnere.

2. *Registratur hos Stephanius:*

Hvorledes Peder Porse lover at tjene kongen. 1313.

1) Hvitfeld: Claus. — 2) Boldorp? (Anders Pedersen af Bollerrup, Skåne, ofte nævnt.)

1314. 7. juni. Kolding.

158

Grev Gerhard 4. af Holsten sælger sit herredømme i Holsten, Stormarn og Schauenburg og alt sit gods i Danmark til sin broder, grev Johan 3.

Original i rigsarkivet.

Gerhard, af Guds nåde greve til Holsten, Stormarn og Schauenburg, til alle, der ser dette brev, hilsen evindeligt med Gud.

Alle skal vide, at vi til den berømmelige yngling, vor højtelskede broder Johan, af sammes nåde junker af Holsten, Stormarn og Schauenburg, for 7000 mark rent sølv af kølnsk vægt har solgt hele vort herredømme i fornævnte Holsten, Stormarn og Schauenburg og overalt, hvor der ellers tilhører os noget efter vor højtelskede fader, og fremdeles vort gods i Vardesysse, Stavrby og alt vort andet gods i Danmark med vasaller, stæder, borge og befæstninger, hver og en i de nævnte besiddelser, alt gods med al ret, i store og små sager, og alt dets tilliggende, med hvad navn det end nævnes, således at samme vor broder skal betale alle vor faders kreditorer og inddrive de fordringer, som tilkom ham, og de skal være hans.

For 3000 mark sølv af denne sum pantsatte samme vor broder os nede- nævnte gods, nemlig alt hans gods i Vardesyssel, Stavrbj og Overby¹⁾ i Danmark, værd 210 mark sølv i årlig afgift; og i Holsten hans gods i nede- nævnte landsbyer, nemlig Bilten, Grossenbrode, Dodow, Brothen, Bargte- heide, der er 240 mark sølv lybsk værd i årlig afgift, med al ret, i store og små sager, sådan som den samme junker har holdt dem, frit at besidde, indtil de på hans vegne lovligt købes tilbage af os. Men hvis de er mindre værd i årlig ydelse, skal samme vor broder yderligere give os indtil den nævnte sum, og hvis de yder mere, er vi pligtige at give ham det tilbage, således at vi for hver ubetalte 100 mark sølv af det nævnte gods årligt skal oppebære ti mark sølv, der ikke skal fragå i hovedstolen. Til vidnesbyrd herom har vi ladet vort segl hænge under dette brev. Givet i Kolding by 1314 fredagen efter søndagen Trinitatis.

1) *Aulby*. Stavrbj og Avlby var gammelt kongelev (Vald. Jb. 18), som gennem hertug Otto af Brunsvig kom til dennes sønnesønner, der 11. november 1300 (DRB II 5 nr. 130) solgte dem til grev Gerhard. Se Aakjær i Vald. Jb. II 96.

160

1314. 8. juni. Kolding.

Grev Gerhard 4. af Holsten erklærer, at han af egen fri vilje har solgt sit herredømme i Holsten, Stormarn og Schauenburg og alt sit gods i Danmark til sin broder, grev Johan 3.

Original i Kiel.

Gerhard, af Guds nåde greve til Holsten, Stormarn og Schauenburg, til alle, hvem dette brev kommer ihænde, frelse med Herren evindeligt.

Vi gør vitterligt ved dette brev for alle, at vort herredømme i Holsten, Stormarn og Schauenburg og alt vort gods beliggende der og hvorsomhelst ellers, med hvad navn det end nævnes, som vi med gyldig salgsadkomst har solgt til vor højtelskede broder Johan, ligeledes af Guds nåde junker til Holsten, Stormarn og Schauenburg, har vi afhændet til ham af egen drift og fri vilje, ikke tvungne af frygt eller nogensomhelst vold, under hensyntagen til oprigtig broderkærlighed, hvilken vi håber herved for bestandig oprigtigere må opretholdes os imellem, idet vi med hensyn til fornævnte afhændelse på ethvert af dens punkter giver afkald på al svig, bedrag, vold, tvang og alle indsigelser, love, forordninger, privilegier og begunstigelser i medfør af den almindelige ret, sædvaneret, kanonisk eller

romersk ret og alle andre indsigelser, som i fremtiden vil kunne fremsættes og anføres imod fornævnte salg eller nogen del af det. Til bevis herfor er vort segl hængt under dette brev. Givet i Kolding år 1314 på den første lørdag efter søndagen Trinitatis.

1314. 15. juni. Kolding.

162

Kong Erik 6. Menved stadfæster kong Valdemar 2.s og kong Abels breve af 1238 7. juni og 1251 8. august (DRB II 1 nr. 45) til den tyske orden.

Original i det svenske rigsarkiv.

.....

Til vidnesbyrd herom har vi ladet vort segl og segl tilhørende de ærværdige fædre, de herrer biskop Peder af Odense og biskop Jens af Ribe, vor højtelskede broder hertug Kristoffer af Halland og Samsø, fyrst Henrik af Meklenborg og vor drost Niels Olufsen hænge under dette brev.

Givet i Kolding by i det Herrens år 1314 på de hellige martyrer Vitus' og Modestus' dag i vor nærværelse.

1314. [Før 6. juli]¹).

167

Kong Erik 6. Menved fremsætter sine anklager mod Niels Brok, Jens Pape, Niels Larsen, Tyge Vindsen, Timme Larsen og Niels Jensen.

1. *Udtog af Hvitfeld:*

Disse artikler fremlagde kongen imod herr Niels Brok, Jens Pape, Niels Larsen og Tyge Vindsen, riddere.

For det første har Niels Brok været tilhænger af vor faders drabsmænd, både før og efter at han blev myrdet. Derfor mistænker vi ham for, at han er skyldig i hans død. Siden kom biskop Jens af Århus og mange af hans venner til os og gik i forbøn for ham, at vi skulde ophøre med vort fjendskab til ham, hvad vi også gjorde for hans venners skyld på den betingelse, at han ikke oftere skulde handle imod os eller på nogen måde tilføje os skade eller have med drabsmændene at gøre. For dette har biskop Jens af Århus garanteret. Derefter tog vi ham til os som vor tro undersåt. Men mens han var hos os, blev det sagt os af pålidelige folk, at han beskyttede vore utro, som stræbte os efter livet og riget og efter at tilføje os skade og fordærv. Siden lod vi ransage derom, og konstaterede, at han har huset og herberget Rane Jonsen, vor faders drabsmand, og hemmeligt skjult ham, som vi lod føre

ud af hans gård i Roskilde og fængsle. Siden kom hans venner atter til os og bad om, at vi vilde tilgive ham denne hans forbrydelse, hvad vi også gjorde på den betingelse, at han ikke skulde gøre sådant mere, hvilket hans venner lovede. Siden tog vi ham atter til os i venskab som den, der skulde være os huld og tro; vi har også betroet ham forleninger og borge, men i sit len har han opægget bønderne til uden årsag at sætte sig op imod os. Og da vi erfarede om dette oprør og drog derhen for at bringe dem til ro, beredte han os ikke natteleje, men æggede straks bønderne mere og mere imod os. Hans venner gik atter i forbøn for ham hos os, og vi tilgav ham hans brøde; hans venner garanterede atter for ham. Og for at han skulde blive os mere tro, gjorde vi ham til ridder og satte ham i vort råd, idet vi betroede ham slot og borge til landets værn. I disse hans forleninger er han faret strengt frem mod bønderne, har krænket retten, som han har svoret på at ville holde. Det forbrudte gods, som var tilfaldet kronen efter de fredløse for vor faders død, og som vi havde ment, han skulde bruge til vort bedste, har han beholdt for sig selv. Efter at vi havde gjort ham til vor foged, har han for at trodse os ihjelslået en præst, Palle, idet han brød husfreden i hans eget hus. Vi pålagde ham, at han skulde stille Gud og os tilfreds i den anledning. Da svarede han os kun med trods. I krigen med hertugerne af Sverige udvalgte vi fornævnte herr Niels Brok til stedse at skulle tjene os som vor tro mand, hvorved han hørte meget af rigets hemmelige sager og det, som var os magtpåliggende. Dette åbenbarede han altsammen, så vore planer tit og ofte derved blev hindrede. Han forhandlede også med vore egne folk og med misfornøjede, at de skulde forlade os i felten, hvorved han tilintetgjorde vort krigstogt. Vi tilgav alt sådant på den betingelse, at hvis han derefter foretog sig noget imod os, skulde alle de fornævnte sager tages op påny. Dengang vi kom tilbage fra Sverige og havde forhandlet med bønderne om en skat til at betale vor gæld med, som vi havde gjort i Sverige, da aftalte Niels Brok, Jens Pape, Niels Larsen o.s.v. med vore egne bønder, at de ikke skulde betale den. Men de samlede fornævnte bønder hos sig, sluttede forbund med andre, udenlandske fyrster, tog dem i ed, udsendte vidje og brand, som også kaldes budstikke, og holdt i hele Jylland forsamling imod os, på trods af vore breve, idet de både dag og nat holdt forbudte møder, og førte de fornævnte bønder imod os i et slag, hvor mange af vore riddere faldt. Fremdeles har fornævnte Niels Brok, Jens Pape og Niels Larsen ofte sat sig selv til dommere imellem os og kronen, og de som ikke gav møde, idømte de straf.

nævnte herr Niels Brok har gjort meget andet imod os; det kan ikke alt-sammen opregnes, hvormed han har forbrudt liv, gods og penge.

Imod herr Jens Pape er næsten de samme beskyldninger. At han har taget parti for kongens uvenner, ja meget mere, at han i Nyborg blandt kongens uvenner, da manddraberne blev dømt, skal være gået rundt med skjold og under fane²⁾) blandt kongens uvenner og have tragtet efter kongens død. Fremdeles, da kongen vilde drage til Jylland, er han mødt væbnet med flere af kongens uvenner og hindrede ved Middelfart kongen i at komme til Jylland. Da dette var sket, opsøgte nogle af hans venner os for at bede om venskab; da tilgav vi ham dette; men såfremt han derefter fandtes skyldig i at yde vore uvenner hjælp og bistand, skulde det gælde hans liv; denne betingelse vedtog han tilsidst. Derefter udnævnte vi ham siden for større troskabs skyld til at være landsdommer, og vi gav ham tredjeparten af Jylland i forlening. Hvad ret han har skaffet de fattige bønder, overlader vi til Gud at afgøre. Da vi skulde høre hans regnskab, fandt vi alle slags misligheder; vi tilgav ham alle disse mangler, for at vi i fremtiden skulde finde større troskab. Da den svenske krig begyndte, tog vi ham til os for stedse at være os til tjeneste. De hemmeligheder, han hørte, åbenbarede han straks og lokkede vore folk til at forlade os og drage hjem, og blandt vore uvenner bragte han det i stand, at vort krigstogt blev forsømt. Siden har han forhandlet med vore bønder i Jylland, at de ikke skulde betale den lovede skat, på samme måde som Niels Brok og Niels Larsen. Siden har han med de andre opægget almuen, forbundet sig med den og andre, udenlandske fyrster imod riget. Han har ført budstikke, det er vidje og brand imod kongen, holdt forbudte stævner og gjort sig til høvedsmand for de oprørske. Han har med bønderne udkæmpet et slag imod os og ført avindskjold imod riget, hvor mange af vore gode folk faldt. Han har sat sig til dommer imellem kronen og bønderne og idømt dem straf, som ikke mødte. Og det er derfor vor mening, at han har forbrudt sit jordegods og sine penge; og at han sammen med Niels Brok har vidst om vor faders drab; og ligesom de har været dem behjælpelige, mens de var i riget, ås har de også siden sluttet sig til hans faders drabsmand(!) Anders Stigsen³⁾).

Imod herr Niels Larsen blev dette fremsat. Kongen har gjort ham til ridder og landsdommer og forlenet ham med jordegods. Han har aflagt falsk regnskab derover. Han har forlenet ham i Jylland med tre herreder. Han har til gengæld forhindret hans tog og åbenbaret kongens hemmeligheder. Greven af Meklenborg bad for ham, hvilken bøn vi tilstod ham.

dog at han i fremtiden skulde være os tro. Hans broder, herr Timme Larsen, lovede på hans vegne, at hvis det modsatte skete, skulde sagen tages op påny. Siden han kom hjem, har han opægget almuen i Jylland til ikke at give skat og forbundet sig med de holstenske og sønderjydske herrer. Imod herr Tyge Vindsen klagede han, at han før havde begået så mange forbrydelser, at hans penge og jordegods ikke kunne slå til at betale derfor. Kongen har tidligere ladet hans gods, som dog blev vurderet, inddrage i sagesfald. Dette eftergav han ham. Siden skrev han til ham for at bruge ham på det svenske tog; han talte også med ham. Men han forlod straks kongens tog i Helsingborg og holdt sig tilbage. Han plyndrede på samme togt en af kongens gårde, og fire af kongens tjenere ihjelslog han der. Hans venner sagde os, at det ikke var troligt, han skulde have noget ondt i sinde mod os. Han selv bekræftede det overfor flere af vore og hans egne venner. Dette er, hvad de fornævnte herrer offentligt har gjort imod kongen, foruden det som er hemmeligt. Imod herr Timme Larsen af Margård og hans halvbroder Niels Jensen (fremsatte han den anklage), at de i Vester-götland har tilbudt de tyske tropper, som tjente kongen på hans tog i Sverige, af det krongods, som de havde i forlening, for at de skulde forlade ham og siden bistå dem imod kongen. Fremdeles er de selv draget hjem den tredje dag uden tilladelse og har dermed ødelagt kongens togt.

2. Registratur hos Stephanius:

De artikler, som kongen har imod Niels Brok og andre.

1) anklageskriftet, som er udateret i Stephanius' registratur, hvor det står som den første af akterne fra forræderiprocesen 1314, se nrr. 168—170, og ligeledes er udateret hos Hvitfeld, der har det under 1314, må gå forud for domfældelsen af 6. juli 1314, se nr. 170. Det omfangsrige aktstykke er både hos Hvitfeld og Stephanius behandlet som eet aktstykke. — 2) Hvitfeld: *under fænnicker*; *fænnicke* betegner både en fane og en hærafdeling. — 3) læs: Stig Andersen.

169

[Omkr. 6. juli?]¹⁾.

En fortegnelse over de fredløse, som havde forbrudt deres gods til kronen.

1. Udtog af Hvitfeld:

Disse hører til de fredløse, hvis gods blev beslaglagt og er forbrudt. Ditlev Ulv, Tyge Vindsen, som boede på Heldager²⁾, herr Timme Larsen af Fyn til Margård, herr Tyge Larsen, kammerjunker³⁾, som boede på

Rødkilde, herr Lars Larsen, Jens Godskalksen, og hans broder herr Godskalk Lille af Finstrup, herr Niels Ubbesen, herr Niels Brok af Hylke, Jens Staverskov, Jens Lejle, Peder Rød, Skammel Kristiansen. I Sjælland Lave Lavesen i Høng, Anders Stigsen, marsk⁴) af Tygestrup, Rane Jonsen af Gjorslev. Disse havde også i Jylland meget gods og mange tilhængere; dette deres gods blev derfor forbrudt; og endnu kaldes alt det forbrudte gods Ranes gods; thi han var af stor slægt.

2. Registratur hos Stephanius:

Om de fredløses gods. År 1314 til side 460.

1) dette aktstykke har været meget omfangsrigt; det fulgte i Cancellariæ liber efter anklageskriftet mod Niels Brok og de andre anklagede og brevet med Jens Uffesens forlig, men stod foran dommen over de anklagede af 6. juli, se nr. 170. Det kan først være udstedt efter domfældelsen den 6. juli. Nogle af de i dette aktstykke nævnte blev heller ikke dømt ved den lejlighed, men på et andet tidspunkt, hvornår vides ikke. — 2) dvs. Heldagergård. — 3) o: kammermester (*camerarius*). — 4) læs: søn af marsken.

1314. 6. juli. Viborg landsting.

170

Herr Niels Brok og hans medskyldige i det jydsk oprør dømmes på Viborg landsting til fortabelse af liv og gods.

1. *Udtog af Hvitfeld:*

Lave Ågesen, kongens marsk, Jens Nielsen af Kås, Peder Mule af Nørbæg, Lars Jonsen, Erik Eriksen, Albert Albertsen, Peder Porse, Gøde Nielsen, Alkil af Lolland, Jens Slæt, Kristian Jensen, Povl Mogensen, Ture Pallesen, Strange Egesen, Ebbe Balle, Ulv Jacobsen, Jens Gunnesen, Mogens Jensen af Barritskov, Åge Bentsen, Torkil Ebbesen, Oluf Egesen, Anders Egesen, Esger Frost, Jens Tagesen, Peder Herlugsen, Ludvig Ludvigsen, Jens Turesen, Niels Ågesen og Kristian Bosen til alle, som ser dette brev eller hører det læse, hilsen evindeligt med Gud.

Det skal alle vide, at i nærværelse af herr Niels Olufsen, Danmarks marsk¹), var efterskrevne herr Niels Brok, Jens Staverskov, Jens Pape, Niels Ubbesen, Niels Larsen, Lars Larsen, Godskalk Lille, Thomas Rud, Tyge Vindsen, Tyge Larsen, riddere, og efterskrevne riddere og bønder, som var Eskil Edder, Jens Dal, Peder Syft, Niels Brasse, Peder Rød, Villum Stærk, Ture Kirt, Ture Vestesen, Niels Turesen den ældre, hans søn Elding og Tyge Brydes ældste søn af Holm nærværende for os og flere trovær-

dige på Viborg landsting, som holdtes år 1314 18.²) dagen efter Petrus' og Paulus' dag. Da blev de — efter at der var rejst sag imod dem på deres eget ting, og de var blevet kendt skyldige i de grove forbrydelser, som de skændigt havde begået mod deres egen herre og konge — ved et nævn, valgt af menig almue i Nørrejylland til at aflægge vordholdsed³), nemlig de gode mænd Niels Hee, Jens Pedersen, Jacob Ebbesen, Jens Brok, Ove Thomsen, Thomas Madsen, riddere, Jens Ottesen, Åge Runk, Svend Sort, Niels Jensen af Ryd, Asmod Lille og Niels Godesen, bønder, dømt til at lide dom i de sager, som de er beskyldt for. Da blev de alle dømt til at have deres liv og gods fortabt. Til vidnesbyrd om denne sag er vore segl hængt under dette brev. Forhandlet og givet dag og sted som ovenfor.

2. Registratur hos Stephanius:

Om nogle dømte riddere og bønder 1314.

1) læs: drost. — 2) skal være: ottendedagen (oktaven). — 3) Hvitfeld: vilkårs ed.

200 **1314. 10. september. Vordingborg.**

Fyrst Vizlav 3. af Rygen bekræfter, at Anders Andersen af (Veksø) har pantsat slottet og landet Schaprode på Rygen til Niels Olufsen, den danske konges hovedsmand.

Afskrift i Stettin (Codex Rugianus).

.....

tilbagekøb skal ske til næstkommende påske for en sådan sum sølv som fornævnte, idet denne vedtagelse er indføjjet og forbeholdt, at hvis han ikke tilbagekøber nævnte land Schaprode fornævnte dag og termin for hele den nævnte sum sølv, og samme sum uden afkortning betales i Nykøbing Falster, skal det nævnte land fra da af overgå til samme herr Niels med dets rettigheder og tilbehør at besidde med rette evindelig. Til synligt vidnesbyrd herom o. s. v.

206 **1314. 10. november.**

Biskop Peder 2. af Odense overdrager Fraugde kirke til Odense St. Knuds kloster.

Afskrift i Odensebogen.

Broder Peder, af Guds nåde biskop i Odense, til sine elskede sønner i Kristus, herr Jens, prior i Odense, og hele det menige kapitel sammesteds, hilsen og oprigtig kærlighed med Gud.

Vort hyrdeembedes pligt opfordrer og tilskynder os til agtpågivent at våge over vore undergivnes velfærd, og især opflammer den inderlige kærlighedsfølelse, som vi nærer overfor Eder, os til at omfatte Eder som vore elskede sønner med en særlig stor nåde og gunst. Da vi ønsker at lette Eders savn, for at I med større frihed og ro kan hellige Eder gudstjenesten, som I er forpligtede til, overdrager vi Eders kloster St. Laurentius' kirke i Fraugde, der er ledig efter frit at være opladt af den forhenværende sognepræst ved samme kirke herr Ingvar, og efter at vi har givet vort samtykke med hensyn til patronatsretten, som vi i særlig grad vides at have til samme kirke, som en lovlig gave til Eder, efter at de andre patroner sammesteds ubrydeligt har overdraget deres stemmer til os, med alle rettigheder, frugter og tilliggender, med fuld ret såvel i timelige som i åndelige ting, og vi henlægger den til samme klosters ejendom at besidde med rette evindelig. Og vi indsetter dig, herr prior, på det fornævnte kapitels vegne ved nærværende i samme kirke. Men hvis nogen på ondsindet måde drister sig til at bryde vor bestemmelse eller gå imod den med gudsbespottelig forvovenhed, skal han vide, at han vil pådrage sig Guds og St. Knuds vrede, hvis han ikke kommer til fornuft. Til vidnesbyrd herom er vort segl hængt under dette brev. Givet i det Herrens år 1314 dagen før St. Martin biskop og bekenders dag.

1315. [Omkr. 13. januar]. Nyborg.

243

Kong Erik 6. Menved tager fyrst Henrik 2. af Meklenborg til voldgiftsdommer i sin strid med hertug Otto af Lüneburg.

1. Udtog af Hvitfeld:

År 1315 i Nyborg omkring ugedagen efter Helligtrekonger valgte kong Erik herr Henrik af Meklenborg til voldgiftsdommer for at afsige en kendelse mellem kongen og herr Otto af Lüneburg og Braunschweig; han lovede tillige at begunstige herr Otto, som den ene ven bør begunstige den anden.

1315. 15. januar. Nyborg.

244

Kong Erik 6. Menved udsteder kvittering til rådet i Lübeck for modtagelsen af stadens værnescat, der forfaldt juledag 1314.

Original i Lübeck.

Erik, af Guds nåde de Danskes og Venders konge, til alle, der ser dette brev, hilsen evindelig med Gud.

Alle skal vide, at vi af de gode mænd, rådmændene i Lübeck, fuldt og helt har fået og oppebåret 375 mark lybske penge, som de skulde betale os nu sidst forbigangne juledag, for hvilke penge vi ved nærværende brev ordlyd erklærer disse rådmænd for kvit og fuldstændig fri at være. Til vidnesbyrd herom er vort segl hængt under dette brev. Givet i Nyborg i det Herrens år 1315 dagen før St. Marcellus paves dag i vor nærværelse.

254 1315. 22. marts. Vordingborg.

Ulrich Swawe, kommendator for St. Johannes kloster i Nemerow, vidimerer sammen med 17 stormænd Niels Ranens brev af 1307 25. juli.

Original i Schwerin.

Broder Ulrich, kaldet Swawe, kommendator i St. Johannes af Jerusalems hospital i Nemerow, Henrik v. Alverstorf, Niels Olufsen, drost hos den berømmelige herre, de Danskes konge, Peder Mule af Bæg, Jens Kande, Ingvar Hjort, Jens Gunnesen, Holger Nielsen, Johan v. Godenthorp, Volrad Scheel, Jens Ågesen, Johan v. Trent, Torkil Ebbesen, Sigvard af Oreby, Jens Pedersen af Uglerup, Eberhard Moltke, Knud Nielsen og Johan Falkenhagen, riddere, til alle, der ser dette brev, hilsen evindelig med Gud.

.....

258 1315. 4. april.

Peder 2., biskop af Viborg, lover at være kong Erik tro.

1. *Udtog af Hvitfeld:*

Biskop Peder af Viborg udstedte sit brev til kongen, at eftersom han år 1315 St. Ambrosiusdag i nærværelse af biskop Oluf af Roskilde og biskop Peder af Odense venligt og vel var blevet forligt i alle sager, som kong Erik indtil denne dag havde rejst imod ham, så gav han sig endvidere under kongens nåde og søgte frivilligt hans venskab, ikke af nogen tvang, læggende sin hånd på sit bryst, at han herefter skulde være kongen huld og tro, vide hans gavn og bedste i alle måder, ikke hjælpe eller befordre hans uvenner. Han lovede nu atter ved sin ed, at al skade og fordærv, som han kan mærke truer kongen, skal han, så vidt han bør og det sømmer sig for

hans stillings skyld, åbenbare for hans majestæt. Ydermere blev de forligte med ham om alt kirkens gods, som er afhændet af kongen og andre på hans befaling, og han erklærer alle, som har modtaget noget deraf, for fri og undskyldte at være for Gud; om noget af hans bispesædegods dog endnu findes, som ikke er bortgivet, skal det igen tilstilles bispen. Vi erklærer også fornævnte konge for kvit og fri for klage at være for al gæld og forskrivning, som har været imellem os til denne dag. Alle verdslige og gejstlige, som har sat sig op imod os og vor kirke, erklærer vi i lige grad for kvit og fri at være for Gud og mennesker og uden tiltale, og vi vil ikke i fremtiden drage dem til ansvar derfor. Vi skal ikke føre sag mod domkirkens forstander, provsten og herr Svend; de skal dog gøre rede og regnskab for kirkens indtægt i den tid, de har rådet derfor. Enhver gejstlig og verdslig skal nyde sin ret under os, som de har i Helligumherred, hvorom trætte er imellem os og kongen, om de enten hører til kronen eller til bispesædet, alle eller en del af dem, derom skal kongen udnævne 12 gode mænd af Jylland, som skal vidne og sværge derom. Vi lover og sværger, at vi i fremtiden ikke skal gøre og handle imod fornævnte konge sammen med nogen, som er ham imod. Hvis kongen efter denne dag kan beskyldes os for noget sådant, skal det bero på to af kongen udnævnte bispers og hans kanslers kendelse, hvad vor straf skal være, og ingen appel eller indsigelse skal bruges, idet vi hermed giver afkald på al undskyldning, som påberåber sig vold og magt, frygt, fare, svig, alle gejstlige og verdslige privilegier, gejstlig og verdslig ret og alle andre indsigelser, som kan gælde imod det, som foran skrevet står. Under hans og bispernes segl.

1315. 4. april. Vordingborg.

259

Kong Erik 6. Meneved forbyder alt gæsteri med heste og hunde og andet i Odense Knudskloster.

Afskrift i Odensebogen.

Erik, af Guds nåde de Danskes og Venders konge, til Fyns indbyggere, hilsen med Gud.

Efter ¹⁾ den af os nyligt udgivne forordning ²⁾ angående gæsteri, der ikke må ske hos gejstlige, præster og bønder, er kommet mange klager til os, fordi visse mennesker, idet de mere end vanligt tilsmudser deres eget rygte, ikke har Gud for øje og foragter vort påbud, tager på gæsteri hos de fornævnte personer og anbringer deres heste og hunde i Odense kloster, på

samme klostres ladegårde og gods til ikke ringe skade og tyngde for munkene; som følge af dette gæsteri ikke blot fuldstændig opbruges deres beholdninger, men, hvad værre er, gudstjenesten forringes, hvilket avler en utålelig forargelse. Derfor foreskriver vi strengt under trusel om vor nådes fortabelse hver og een, af hvad stilling, værdighed, rang eller stand han end måtte være, at ingen tager på gæsteri i nævnte kloster, på dets ladegårde eller gods undtagen på egen udgift og bekostning, eller sender syge heste eller hunde derhen på pleje eller af nogen anden grund eller for nogen jagts skyld drister sig til at tage herberge i samme kloster, på dets ladegårde og gods, selvom det også er på egen bekostning og regning. Det er vor vilje, at de, som nu har heste i fornævnte kloster, straks efter læsning af dette brev skal tilbagekalde og tilbageføre dem, hvis de ikke vil miste hestene. Vi pålægger ydermere prioren i Odense og munkene sammesteds under straf af deres friheders og vor nådes fortabelse, at de ingenlunde modtager nogen eller nogle på gæsteri eller drister sig til at holde deres heste eller hunde, indtil vi har truffet anden bestemmelse herom med råd af vort riges bedste mænd. Givet på Vordingborg i det Herrens år 1315 fredag efter søndagen Quasi modo geniti i vor nærværelse.

1) egtl. bisætning. — 2) jf. nr. 197.

266

1315. 28. april. Ribnitz.

Kong Erik 6. Menved gør vitterligt, at grev Gerhard 4. af Holsten i hans nærværelse har opladt alt det gods, hans broder Johan 3. havde pantsat til ham i Danmark og Holsten, til grev Nicolaus af Schwerin.

Original i Schwerin.

Erik, af Guds nåde de Danskes og Venders konge, til alle, der ser dette brev, hilsen evindelig med Gud.

Vi gør vitterligt for alle, at grev Gerhard, søn af grev Gerhard, fordem greve af Holsten, salig ihukommelse, personligt i vor nærværelse til nærværende brevviser, herr Nicolaus, greve af Schwerin, oplod alt det gods i Danmark og Holsten, der var pantsat og indrømmet ham af vor og hans broder junker Hennike for 3000 mark rent sølv, til hans fri bestemmelse på de betingelser og vilkår, som indeholdtes fuldstændigt i det herom udfærdigede originalbrev. Til vidnesbyrd herom er vort segl hængt under dette brev. Givet i Ribnitz i det Herrens år 1315 på den hellige martyr Vitalis' dag i vor nærværelse.

Brevstoffets afgrænsning og ordning i amtsudgaven.

I hvert amtsbind meddeles fuldstændigt de breve, hvis *hovedindhold* vedrører de amter, som det pågældende bind omfatter. Af de breve, hvis indhold drejer sig om *andre* amter eller om *hele* riget, men hvis *udstedelse* er sket i en lokalitet indenfor bindets amter, eller hvor der i *vidnelisten* el. lign. forekommer personer, der angives at være hjemmehørende i de pågældende amter, meddeles et kort *referat* af brevets indhold (svarende til »Regesten« i rigsudgaven), endvidere brevets *steds- og datoangivelse*, samt evt. *vidnelisten*.

Ethvert i amtsudgaven optaget eller refereret brev er forsynet med *samme* løbenummer, som brevet har i *rigsudgaven*, således at dennes registre vil kunne bruges også til amtsudgaven.

Medens man i amtsudgaven vil finde alle breve af *lokal* interesse, må breve, der vedrører *hele* riget, søges i *rigsudgaven*.

Når et brev, der er optaget i et amtsbind, for at forstås må suppleres med et andet brev, der ikke vedkommer det pågældende amt, er dette andet brev medtaget i amtsbindet, men med stjerne foran løbe-nummeret; i sådanne »Stjerne-breve« kan man altså ikke vente at finde lokalt stof, der falder ind under amtsbindet.